

REMÉNYI ANDREA ÁGNES, SÁRDI CSILLA, TÓTH ZSUZSA (SZERK.): TÁVLATOK A MAI MAGYAR ALKALMAZOTT NYELVÉSZETBEN. BUDAPEST: TINTA KÖNYVKIADÓ, 2016. 427-456

TÓTH SZERGEJ
NYELV, HÁBORÚ ÉS FORRADALOM.
Utópia és valóság

Az identitásjelölők a hatalomért vívott harc fontos eszközei. Gyakran válnak meghatározó politikai szimbólumokká, mozgósítanak és demoralizálnak, miközben markáns identitástudat kifejezői is. A tanulmányban szereplő nyelvészek és írók azok közé tartoznak, akik a társadalmi változásokkal együtt járó, a nyelvhasználatban bekövetkezett változásokat nemcsak észrevették, megértették és le is jegyezték, hanem az identitásjelölők segítségével fel is tárták a változások természetét. Levonhatóak-e tanulságok a jelen történéseinek magyarázatához a „múlt” felkutatott nyelvhasználat szintű átalakulásaiból? Az írás az ehhez hasonló dilemmák jobb megértéséhez kíván hozzájárulni.

1. Bevezetés

Ahhoz, hogy többet tudjunk meg a háborúkról, a forradalmakról, vagy a totalitárius rendszerekről és jobban értsük például a nagy francia forradalom, az oroszországi forradalmak, az ezt követő polgárháború eseményeit, hogy alaposabban megismerjük a hitleri és sztálini rendszer működési mechanizmusait, ismernünk kellene a vizsgált eseményre és időszakra jellemző identitásjelölőket, hiszen a hatalom megragadásában, a hatalom megtartásában, a tömegek mobilizálásában, a tömegtudat formálódásában ezeknek igen fontos szerepük van.

Mik tartoz(hat)nak az identitásjelölőkbe? A politikai dekrétumok, a törvények, az ünnepségek, a forradalmi dalok, a himnuszok szövegeitől kezdve az egyenruhák elemein, katonai rangjelzéseken, kitüntetésekben keresztül a zászlók, a színek használatáig sok minden, és többek között az adott időszakra jellemző nyelvhasználat is (lásd erről többek között: Budajev 2008; Derzsavin 1927; Kolonyickij 2001a; Lafargue 1930; Odesszki 1996; Orlik 1986; Rossi 1987; Szirmai Éva 2006, 2013; Újvári Edit 2013. stb.).

Az identitásjelölők a hatalomért vívott harc fontos eszközei és gyakran válnak politikai szimbólumokká, mozgósítanak, vagy éppenséggel demoralizálnak, miközben markáns identitástudat kifejezői is (vö. Kolonyickij 2001c).

A nagy társadalmi megrázkódtatással is járó események idejében megjelenő identitásjelölőknek a vizsgálata a legritkábban történik interdiszciplináris megközelítésben. Az identitásjelölők többnyire kívül esnek például a történelemszerek érdeklődési körén, és legtöbbször megmaradnak a falerisztika, a bonisztika, a heraldika, a vexillológia, az irodalom, a művelődéstörténet vagy a szemiotika vizsgálati kompetenciáján belül (lásd például Bauko János 2014; Sándor Klára 2014).

A nyelvészek és az írók azok közé tartoz(hat)nak, akik a társadalmi változásokkal együtt járó, a nyelvhasználatban bekövetkezett gyors változásokat nemcsak észreveszik, megértik és lejegyezhetik, hanem az identitásjelölők segítségével fel is tárják ezeknek a változásoknak a természetét és sajátosságait (lásd például Mazon 1920; Mendras 1925; Tóth Szergej 1998, 2002, 2004, 2006).

[427]

A nyelv természetesen sohasem a magányos egyént, hanem a közösségben élő embert szolgálja. Az a kérdés azonban, hogy vajon a társadalom fejt-e ki a nagyobb hatást a nyelvre, vagy éppen fordítva, nehezen válaszolható meg. Véleményem szerint a nyelv vagy egy adott időszakra jellemző nyelvhasználat olyan mértékben függ a társadalomban zajló eseményektől, amennyire az adott nyelvet beszélő emberek maguk is függnek tőle, illetve azoktól a viszonyoktól, melyekben létezni kényszerülnek. A nyelv társadalmi természete nemcsak létezésének külső feltételeiben testesül meg, hanem magában a nyelv természetében is, annak lexikájában, a különböző beszédstílusok kialakulásának és változásának „színvonalában”, valamint elfogadottságában, illetve más nyelvi szinteken bekövetkezett változásokban (Tóth Szergej 2013: 11; lásd még Péter Mihály 2012). Otto Jespersen (1934: 260–61) írja a következőket: „A társadalom nagy része a »zavaros időkben« szinte kötelezőnek érzi magára nézve, hogy mindenféle társadalmi kötöttségtől függetlenedjen, és így még kevésbé fogadja be az addig legitimizált, elfogadottá vált nyelvi normákat.”

A gyors, nagyarányú, a nyelv különböző szintjein bekövetkező változások, vagy az úgynevezett „nyelvi hamisítások”, a legkülönbözőbb eufemizmusok használatának gyakorisága, vagy például a manipulatív szóhasználat nem csak a háborús és forradalmi időszak, vagy éppen a totalitarizmus sajátossága (Tóth Szergej 2008). Janusz Bańcerowski (1997: 190) írja a következőket:

Nem új keletű a kísértés, hogy a hatalom az általa megkövetelt társadalmi magatartások, gondolkodási és minősítési módok kialakítására használja fel a nyelvet. Ez általában a demokratikus intézmények nélküli társadalmakra jellemző, de a jelenség megtalálható a demokratikus közéletben is. A nyelv funkciója ez esetben tulajdonképpen csak a meggyőzésre korlátozódik, vagyis a vevő kényszerítésére, hogy az adó nézeteit fogadja el egyedüli igaznak és helyesnek. A nyelv így nem tölti be az információközlés természetes szerepét, és a manipuláció eszközévé válik.

Ehhez azt tenném hozzá, hogy a forrongó időszakokban és a totalitárius politikai berendezkedésben a nyelvi változások jóval gyakoribbak és átszövik az emberek mindennapjait is.

Levonhatóak-e a „múlt” felkutatott nyelvhasználat szintű változásaiból tanulságok a jelen történéseinek magyarázatához? Az ehhez hasonló kérdésekkel felvetett dilemmák jobb megértéséhez kívánok hozzájárulni ezzel az írással úgy, hogy a jelenre vonatkozó tanulságok levonását meghagyom az olvasónak.

Írásom felépítése a következő lesz: olyan nyelvészeket és azok néhány fontos gondolatát szeretném bemutatni, akik a nyelv, illetve a háborúk, a forradalmak és a totalitarizmus összefüggésében olyan nyelvi jelenségeket írtak le (az elsők között), amit mások vagy nem, vagy csak más összefüggésben. Mindezt akkor tették, amikor annak a tudománynak, melynek előfutárai voltak, még neve sem volt (nevezzük azt szociolingvisztikának, társas nyelvészetnek, társas-kognitív nyelvészetnek, vagy másnak).

[428]

A nyelvészek mellett szólni fogok írókról is. Roland Barthes *Écrivains et écrivains* (magyarul nem olvasható *Írók és tollforgatók* című esszéjében) a következőket írja: „A szó a hatalom formája és az emberek egy különleges csoportja éppen azzal ölt alakot, hogy többé-kevésbé korlátlanul birtokolja a nemzet nyelvét.” (Barthes 1994: 133) Szabadon értelmezve, ez körülbelül azt jelent(het)i, hogy a nyelv vitathatatlan gazdája az írók, és csakis azok. A nyelvészek mellett tehát írókat is fogok idézni, olyanokat, akik kiegészíthetik az előbbiek megfigyeléseit azzal, hogy lejegyzett élő beszélt nyelvi példákkal ábrázolják az utópiák valóságát.

Az írásomban idézett nyelvészeket és írókat elsősorban nem a kutatásuk vagy tanulmányaik, könyveik tárgya köti össze, hanem sokkal inkább az, ahogy a hatalomra került utópia valóságos hatalomgyakorlását próbálják nemcsak leírni, de meg is magyarázni.

Szergej Oszipovics Karcevszkij, Konsztantyin Nyikolajevics Gyerzsavin, Afanaszij Matvejevics Szeliscsev, Andrej Vlagyimirovics Feszenkó és Tatyjana Pavlovna Feszenkó mintha nem is felkészült nyelvtudósok lennének. Meg sem próbálkoztak kialakítani valamiféle koherens nyelvészeti terminológiát azokra a jelenségekre, melyek leírására vállalkoztak. Ezekre inkább rácsodálkoznak, lejegyzik és körülírják, majd voltaképp a saját megállapításaikkal mintha – mentegetőznének. Mintha egész életművükkel csak azt mondanák: tulajdonképpen semmi olyat nem vizsgálunk, amit eddig nem tudtunk vagy tudtak volna mások, mintha eddig semmiféle szokatlan metamorfózis, transzformáció nem történt volna, csak hát mégis, mert hát ezeknek a változásoknak a sebessége szokatlan, nagyságrendje kivételes és különös ... (Karcevszkij 1923; Derzsavin 1927; Szeliscsev 1928; Feszenkó 1955).

Az írók viszont – A *Kutyaszív* szerzője: Mihail Afanaszjevics Bulgakov, Az *állatfarm* és az 1984 szerzője: Eric Arthur Blair, akit George Orwellként ismerünk, A *Mi* című regény szerzője: Jevgenyij Ivanovics Zamjatin, Az *állatok*

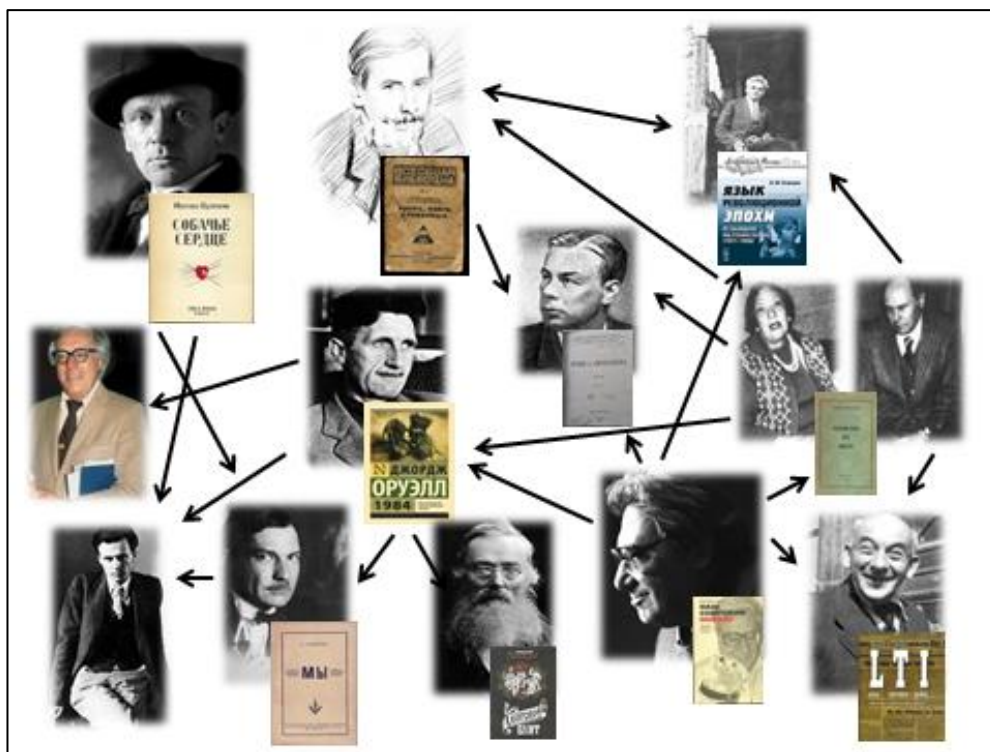
lázadása című mű szerzője: Nyikolaj Ivanovics Kosztomarov, a harmadik birodalom nyelvét, a Lingva Tercii Imperiát leíró filológus, Viktor Klemperer és a szovjet újbeszélről főleg visszaemlékező és anekdotázó Benedikt Mihajlovics Szarnov – a megvalósult vagy a megvalósítani szánt utópia valóságát esetenként pontosabban ábrázolják, mint a tudósok (az idézett műveiket lásd: Bulgakov 2013; Zamjatyin 2008; Kosztomarov 2002; Klemperer 1984; Szarnov 2002).

Ezeknek a nyelvészeknek és íróknak a megfigyeléseit és gondolatait egészítem ki a saját, már valamikor és valahol megjelent gondolataimmal, egyfajta „sajátvendég” szövegekkel (vö. főleg: Tóth 1991; 2006; 2013).

2. Nyelvészek és írók

Az írásomban szereplő nyelvészeket és írókat sok minden összeköti a valóságban is, és a virtuális „filológiai térben” is, de ami nagyon fontos: mindegyikük kivétel nélkül – ki így, ki úgy – már életében megszenvedi könyveinek, munkásságának sorsát (kapcsolódásaikat vö. 1. kép). Legtöbb könyvük és munkájuk sem jelent meg ugyanis akkor és ott, amikor és ahol meg kellett volna jelennie. „A kéziratok nem égnek el” – mondja Woland, Bulgakov regényének talányos és igazságosztó Sátánja. Az írásomban megidézett könyvek sokszor csak fél évszázadnál is több idő után kerültek nagyobb nyilvánosság elé.

[429]

1. kép. Kapcsolódások a virtuális filológiai térben. Balról jobbra: R. Bradbury, A. Huxley, M. Bulgakov, J. Zamjatin, E. A. Blair (Orwell), Sz. Karcevskij, Ny. Kosztomarov, K. Derzsavin, B. Szarnov, A. Szeliscsev, A. és T. Feszencó, V. Klemperer.

2.1 Karcevskij

Szergej Oszipovics Karcevskij (1884, Tobolszk – 1955, Genf). A szóteremtés, Alekszandr Potebnya, a 19. századi pozitivizmus és a nyelvelméleti pszichologizmus irányzatának egyik fontos képviselőjének zseniális meglátása szerint nem más, mint valaminek elsőként való kimondása – írja Karcevskij (1923: 5). (lásd még erről Blakar 1979: 105)

Az orosz nyelvben a századfordulóig lassan és mérsékelten zajlott a „szóteremtési” folyamat. Az új, addig nem létező szavak robbanásszerű megjelenésének első nagy hulláma a század első évtizedére tehető. A század első évtizede: ez az orosz-japán háború, az első orosz forradalom, a sztolipini, nagy társadalmi mozgással együtt járó reformok ideje. Ebben az időben az oroszországi Tobolszkban született Karcevskij még csak egy tehetséggel megáldott, szárnyait próbálgató író, a nyelvészethez még semmi köze, viszont forradalmár, az új típusú társadalmi rend megteremtésének híve. Miért foglalkozom kiemelten éppen Karcevskijjal és Berlinben megjelent *Nyelv, háború és forra-*

dalom című könyvével (egyébként, ahogy ez most ki is derült, innen kölcsönöztem írásom címét is)?

[430]

Hiszen ennek az időszaknak a nyelvhasználatáról kiváló más munkák jelentek meg olyan nyelvészekről (és itt csak azokat sorolom, akiknek munkáit Karcevskij egészen biztosan ismerte és felhasználta), mint például Barannyikov, André Mazon, Jakobson, Gornfeld, Sklovszkij, illetve akik később, Karcevskij könyve után írtak: (időrendi sorrendben) Larin, Sor, Derzsavin, Szeliscsev, Lafargue, Jakubinszkij vagy Zsirmunszkij. Azért, mert ezeknek a nyelvészeknek a társadalmi változások és a nyelvi változások közötti összefüggés iránti érdeklődését csak a kíváncsi tudós mivoltuk motiválta. Szemben velük Karcevskij viszont pályafutásának elején még se nem tudós, se nem nyelvész, viszont a forradalmi történések résztvevőjeként aktív alakítója az elképzelt új rendnek, mely mindent tagadna, ami azelőtt volt (beleérve a polgárság „előkelő és erőtlen nyelvét is”), mindent újra teremtene (mint ahogy már tudjuk, utópisztikusan), és csupa olyat alkotna, ami jobbá, boldogabbá tehetné a társadalmat, beleértve akár a túl bonyolultnak tartott és mindenféle felesleges betűt tartalmazó helyesírást is (ez utóbbiról lásd Guhman 1972).

Az első forradalom leverése után Karcevskij politikai tevékenységéért börtönbe kerül, majd szabadulása után 1907-ben emigrál Genfbe. Itt beiratkozik a genfi egyetem nyelvész szakára, éppen akkor, amikor Ferdinand de Saussure kap lehetőséget arra, hogy általános nyelvészeti előadásokat tartson. Karcevskij élete végéig elkötelezi magát a saussure-i gondolatok mellett, Jakobson szavaival: „Karcevskij a saussure-i iskola apostolává vált” (idézi Baran 2015: 197).

1917-ben már felkészült nyelvészként tér vissza szeretett hazájába, Oroszországba, és Moszkvába megérkezvén, miközben előadásokat tart az akadémia keretében, szembesül a fényes jövőt álmódó és „akaró” valósággal. Csupa olyannal, ami például kimaradt John Silas Reed amerikai újságírónak a *Tíz nap, amely megrengette a világot* című könyvéből, amit egyébként sokan a mai napig a forradalom egyik leghitelesebb dokumentumának tekintenek (Reed 1957).

A valóság megdöbbenő: a gyárakban, üzemekben alig dolgoznak, az egyetemeken fáznak és éheznek, a betört, bedeszkázott kirakatokkal teli belvárosi utcákat és tereket mindennap tömegek lepik el, akik folyamatosan valahonnan valahová felvonulnak, valakiket ünnepelnek, gyűléseznek, valaminek a megszűnését követelik, és közben mindennaposak a pogromok, holttestek hevernek az utcán, a tisztek váll-lapjait letépik, a városokban mindennaposak a lincselések, a kommunista népszónokok „népszónokolnak” (vö. Tóth Szergej 2015).

És hiába a moszkvai nyelvészek inspiráló közege, a tehetséges tanítványok (hogy csak egyet említsek: Roman Jakobson), Karcevskij dönt: újra elhagyja hazáját. Soha nem tér vissza, viszont ennek az időszaknak a nyelvi lenyomatát írja meg a *Nyelv, háború és forradalom* című könyvében.

Karcevskij későbbi munkáiban már nem tér vissza a nyelv, háború és forradalom témához. Az élő nyelv iránti elkötelezettségét jelezheti viszont az a tény, hogy a finn-orsz háború alatt (1939-1940) Finnországba utazik, hogy ott tanulmányozza a fogságba esett vöröskatonák nyelvhasználatát (lásd erről részletesebben Poszpelov 1957).

[431]

Karcevskijt nem a nyelvi változások mennyisége, hanem azok jellege érdekli, miközben épp a változások mennyisége az, ami munkára készteti. Nemcsak leír, hanem sok jelenséget (elsőként) megpróbál megmagyarázni. Nem véletlenül használja gyakran, a később megjelent írásaiban mottó gyanánt Kant egyik megállapítását: „Gedanken ohne Inhalt sind leer, Anschauungen ohne Begriffe sind blind”, azaz Kiss János fordításában: „Tartalom nélkül üres a gondolat, fogalom nélkül vak a szemlélet” (lásd Kant 2009: 106).

Karcevskij sok mindent lejegyez. Például azt, hogy sok esetben az addigi normának tekintett hangsúly a népies köznyelv hatására megváltozik, normavariánssá válik a művelt emberek beszédében is. (Ehhez teszem hozzá, hogy ez az a bizonyos nyelvi mimikri jelenség, azaz úgy tudok beszélni, hogy még a beszédemmel se ríjak ki a „hatalommal rendelkezők közül”). Karcevskij felfigyel a rövidítések irracionális elburjánzására, és végül, elsőként írja le a nyelvi ellenzékliség vagy nyelvi ellenállás folyamatát, amit ugyan nem nevez így, de példái és meglátásai találóak (Karcevskij 1923: 316).

2. kép. Szovjet jelvény:13 betű, 3 rövidítés és a párt neveinek metamorfózisa. *КПСС – Коммунистическая партия Советского Союза* (1952–1991) [Szovjetunió Kommunista Pártja]; *ВКП(б) – Всесоюзная коммунистическая партия (большевиков)* (1925–1952) [Össz-szövetségi Kommunista (bolsevik) Párt]; *РСДРП – Российская социал-демократическая рабочая партия* (1898–1903) [Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt]

Karcevskij könyvének tehát a legfontosabb témái a rövidítések, a nyelvi ellenzékliség és az emigránsok „nyelvi állásfoglalása.” Az új típusú, bolsevik/szovjet rövidítések (az orosz nyelvészeti terminológiában abbreviaturák, a folyamat pedig az abbreviáció) tömegesen akkor jelennek meg, amikor a régi rend állami berendezkedésének lebontásával egy időben megkezdődik az új intézmények, szervezetek, bizottságok stb. „gyártása”, a legkülönbélebb társadalmi funkciók „új tartalommal” való megtöltése, mindennek és mindenkinek új, természetesen forradalmi úton való kötelező átszervezése, az addigi fogalmaknak, megnevezéseknek az ideológiához való hozzáigazítása (vö. 2. kép, ill. Tóth Szergej 2013: 95-112, Vincze Katalin 2011).

[432]

Az abbreviáció a húszas évek orosz nyelvének fő morfológiai jelenségévé vált, az egyik legaktívabb szóképzési módszerré változott. A rövidítések származékszavakként kezdenek szolgálni különböző szófajokhoz tartozó szavak képzéséhez és az új rendszer nyelvi szimbólumaivá váltak. Az újonnan keletkezett rövidítések gyakori kétértelműségükkel, szemantikai tisztázatlanságukkal a régi vándorkereskedők (ezek voltak az ofenyi) mechanikusan „titkosított” szavaira kezdtek hasonlítani. Idővel egy sajátos kód szerepét vették fel. Fokozatosan egy olyan nyelvezet elemeivé váltak, melynek ismerete sokak számára, ha előnyökkel nem is, de mindenképpen a beavatottság érzésével járt. Ez a szempont választja el végérvényesen egymástól az 1917 előtti rövidítéseket és a bolsevik/szovjet korszak képződményeit. Mindezeket részletesen elemeztem többek között a *Les sources abréviatures du russe contemporain* című tanulmányban is (Tóth Szergej 2003: 199-217, lásd még 1991), bár sajnálatos módon akkor még nem került kezembe Karcevskij könyve.

A 4. képen látható, hogy az új állam egyik első címerében még kiírásra kerül az új állam hosszú neve, a *Российская Советская Федеративная Социалистическая Республика* [Oroszországi Szovjet Szövetségi Szocialista Köztársaság]. A felirat a címer arányaihoz képest hosszú és grafikailag is kényelmetlen. Kézenfekvő volt a rövidítés használata, mely egyúttal az internacionalizmus jegyében az orosztalánítást is jelentette. Lesz helyette (lásd 5. képet) a csak tagoltan olvasható, tulajdonképpen kimondhatatlan *РСФСР*, vagy

a hasonlóképpen csak majdnem kimondhatatlan, de azért a „politikailag korrekt” *Российская СФСР*.

Amire Karcevskij elsőк között figyelt fel a rövidítésekkel kapcsolatban, az az eredetitől eltérő, vicces és/vagy trágár, és a legkülönbözőbb álláspontokat jelző dekódolás. Az e fajta dekódolások a korszak nyelvhasználatában százával vannak jelen. Az első dekódolások egyike lehetett a «разогнали солдат-фронтовиков, собрали разбойников» [Szétkergették a frontkatonákat, összegyűjtötték a haramiákat]. És valószínűleg az РСФСР-t mindenki saját szája szerint dekódol(hat)ta. A „hazafi” akár így: «разная сволочь фактически слопала Россию» [Különféle szemét alakok tulajdonképpen szétlopták Oroszországot], másként a „ruszofób”: «редкий случай феноменального сумасшествия России» [Az oroszok ritka fenomenális őrületének esete], az „antiproletár” talán így: «рабочие сняли фуражки, снимут рубашки» [A munkások levették a sapkájukat, leveszik az ingüket is], másként az antiszemita: «разная сволочь фактически сгубила Россию» [A különféle szemét végül is elveszejtette Oroszországot], és végül biztosan másként dekódolhatta az „aggódó kommunista”, például így: „россия спешно формирует старый режим” [Oroszország sietve restaurálja a régi rezsimet]. És idekívánczik egy Bulgakovnak tulajdonított anekdota is: „Miért van az, hogy az RSZFSZR odavissza, balról jobbra ugyan úgy olvasható, mint jobbról balra? Hát azért, hogy Lenin balról olvashassa, Trockij meg jobbról.” (lásd Maljar 2015; Folklor 2015)

[433]

3. 4. és 5. kép. Az Orosz Birodalom (3.) és az új szovjet állam címerei (4-5.). Forrás: Maljar 2014

Az új ország új nevének sem kegyelmeztek: az СССР dekódolása: „Halál Sztálinra, mentsd Oroszországot.” Még a náci propaganda is kihasználta az oroszok dekódolás iránti vonzalmát (vö. 6. kép). Csak érdekességképpen: az

ilyen fajta dekódolás nem volt gyakori a Kádár-korszak Magyarorszáján. Nem volt elegendő „alapanyag” sem, és maga a „technika/módszer” sem terjedt el. Néhányat azért fel tudunk idézni: „CCCP – Cirmos cica/Cili cica cafrangos picája.” De hogy mennyire nem volt és nincs benne a köztudatban maga a módszer, arra jó példa Weöres Sándor verse (Weöres 1978: 231

Kurrogi, kurrogi, kormos macska,
Cirregj, cirregj, cirmos macska ...

Elgondolkodhatunk azon, hogyan kerülhette el a cenzorok figyelmét maga a vers, és később a dal is (hiszen a Sebő együttes meg is zenésítette azt Weöres Sándor kérésére). Miközben a SULINET-en ezt olvashatjuk: „Ezen a héten olyan költőkkel ismerkedhettek meg, akik a rímfaragás közben, a versírás után, és egy-egy költemény között macskájukkal foglalkoztak a legszívesebben. Az ő hobbijuk ugyanis ez a nyávogó, doromboló, hízelgő állat volt.” Alatta a fentebb idézett verssorok (lásd Sulinet 2015).

A névadási szokások is sokat elárul(hat)nak a korról. Az 1920-as évektől kezdve a keresztnévek forgalmában gyors ütemű változások kezdődtek. Ennek egyik előfeltétele az volt, hogy eltörölték az egyház névadási privilégiumát.

Az októberi forradalom után az egyházi naptár diktátuma megrendült, az ateisták pedig teljes mértékben elutasították azt. Az egyház elvesztette kontrollját a névválasztás felett, ami az orosz társadalomban korábban soha nem tapasztalt nagyszámú névalkotási kezdeményezéshez vezetett. (Dusecskina 2007: 68-121)

[434]

6. kép. Náci röplap, szövege: *Смерть Сталина Спасет Россию* [Sztálin halála megmenti Oroszországot]. A dekódolás során újra „megjelenik” az ország neve: *Россия* [Oroszország]. Forrás: Röplap1.

(A könyvben többszörösen hibásan a *Россия* [Oroszország] CCCP [SzU]-ra van javítva. A dekódolás lényegi eleme viszont, hogy a röplapon tudatosan a mozgósító *Россия* [Oroszország] jelent meg. Az CCCP magyar rövidített változata egyébként SZSZSZK, a SzU feloldása Szovjetunió.)

A szülők választhattak, hogy egyházi, kölcsönzött vagy újonnan képzett nevet adjanak gyermeküknek. Ez a tendencia erőteljesen a harmincas évek végéig tartott. A kanonizált nevek fokozatosan, főleg a forradalmi események által érintett helységekben hosszú időre háttérbe szorultak. A húszas évek közepén a nagyvárosokban jól megszervezett, a sajtó által is támogatott mozgalom indult az ún. hagyományos (értsd egyházi) névadási „monopólium” ellen. És a hatalom (a Bulgakov által oly találóan ábrázolt Svondlerék) többek között Vlagyimir Iljics Lenin név elemeiből „állítanak elő” például ilyen új neveket: *Vilen* (Вилен – Владимир Ильич Ленин), *Vladlen* (Владлен – Владимир Ленин), *Viluen* (Виулен – Владимир Ильич Ульянов Ленин), *Vilenin* (Виленин – Владимир Ильич Ленин), *Roblen* (Роблен – родился быть ленинцем) [leninistának született] stb.; valamint a forradalom jelszavai köszönnek vissza például a *Lorierik* névben (Лориэрик – Ленин, Октябрьская революция, индустриализация, электрификация, радиофикация и коммунизм [Lenin, Októberi forradalom, iparosítás, kollektivizálás, villamosítás, „rádiósítás” és kommunizmus] (Tóth Szergej 2013: 73-

78.) Egy, az emigrációban megjelenő karikatúra szövege is hűen mutatja a jelenséget: Ahá, vége lett a Ninel, Októberinka, Vlagyilen féle nevekkel való hülye bolsevik hóbertnek... Visszatértek a bibliai nevekhez: Sztálin Júdásnak nevezi Trockijt, Trockij Káinnak nevezi Sztálint” (Alekszandrov 1998).

Karcevszkij az ellenállást tanúsító nyelvi humort is jegyzi le annak kapcsán, hogy a hivatalos propaganda egyik hivatalos és úton-útfélen kiragasztott plakát szövege szerint „Ha szovjet, akkor jó!” *Szovjet* teának nevezték a répából készült teát; *szovjet* kávénak a pótkávét; *szovjet* lazacnak a nem túl jó ízű Kaszpi-tengeri pontyot; *szovjet* konyaknak a denaturált szeszt és *szovjet* üvegnek az ablakot takaró deszkákat (lásd Karcevszkij 1923: 34).

[435]

És vajon hogyan beszéltek azok az emigránsok, akikhez Karcevszkij visszatért? Nem voltak kevesen (1924-re kb. ötmillióan) és többnyire értelmiségi, magasan képzett, művelt emberek, akik egészen a II. világháborúig viszonylag zárt tömbben éltek. A beszélt nyelvükről sok adat nincs, de az írott szövegeikből is képet kaphatunk arról, hogy az ellenállásuk abban is állt, hogy csak azért sem beszéltek úgy, ahogy a *bolseviki* országában. Ez részben tudatos volt, azaz tekinthetjük akár lexikai bojkottnak is. Megemlíteném, hogy nem egyedülálló jelenségről van szó, tudatos, állami nyelvpolitikával támogatott folyamatok ezek a szerbek és a horvátok, a macedónok és a bolgárok esetében is. Az orosz emigránsok esetében a változások a nyelv több szintjén is nyomon követhetők (vö. 1. táblázat).

nyelvi szint	bolsevik/szovjet sajtó	emigráns sajtó
helyesírás, központosítás	+	–
grammatika	+	–
szóképzés	+/-	-/+
gender nomináció	-/+	+/-
lexikai folyamatok	+	–
szókölcsönzés	–	+
precedens fenoménok	+	–
nevek	toponimák „forradalma”	–
események	propaganda	–
	ünnepek	–
	heraldika	–
szöveg	–	bibliai szövegek
	nyelvi klisék	–

1. táblázat. Nyelvi átalakulások különbségei a szovjet és az emigráns sajtóban
(+: van változás, -: nincs változás; Zelenin 2007: 610-611 nyomán)

Az 1. táblázat „helyesírás, központosítás”, valamint a „nevek” sorai mögött az áll, hogy már az ideiglenes kormány első törvényeinek egyike a helyesírás reformjáról szól: az egyszerűsített írás a progresszív gondolkodás jelképévé kellett, hogy váljon (lásd Ortográfia 2015). Amíg a hivatalokban szigorúan büntették a régi helyesírókat, addig például a bolsevik párt lapját (a Pravdát) még hónapokig a régi helyesírás szerint nyomtatták (vö. 7. kép). (A hatalom és helyesírás viszonyáról lásd még Balázs Géza 2007)

Sok írógép billentyűzetén leragasztották a felesleges betűket, nehogy véletlenül bekerüljenek a szövegbe. Az ilyen fajta leütéseknek súlyos következménye is lehetett. Az emigránsok viszont továbbra is a hagyományos helyesírási szabályok szerint írtak mind a magánéletben, mind pedig a sajtójukban (vö. Dekrétum 1917; Makarij 2015; Szeliscsev 1928.). A Párizstól nem messze lévő de Sainte-Geneviève-des-Bois város orosz temetőjében is, ahova 1917-től napjainkig temetik az elhunyt orosz emigránsokat, a sírokra a mai napig régi helyesírással is vésnek fel feliratokat.

[436]

7. kép. 1918-ból származó hirdetmény részlete. Látható, hogy már az új szabályok szerint szerkesztették. Megfigyelhetjük a rövidítéseket (központoszással) és a hibákat is: vannak szavak, melyekben még ott vannak a kiírtásra ítéltetett betűk (А Ъ [ять], Ѳ [фита], І [«и десятеричное»] helyette: Е, Ф, И;). Forrás: Röplap2

Az emigráció kiadványaiban is évtizedekig megmaradtak a szovjetek által kihúzott betűk, és megnőtt a szovjet reáliák esetében az idézőjelek száma is (lásd például Zelenin 2007: 64), de az idézőjelek hatalom által való gyakori használatára már Viktor Klemperer is felhívja figyelmünket a náci birodalmi nyelv vonatkozásában (1984). Egyébként napjainkban az új birodalmi nosztalgia jegyében például Moszkvában gondosan restaurálják a régi helyesírással írt, még megmaradt feliratokat. A női egyenjogúság egyik jele viszont az volt, hogy a foglalkozásnevek esetében a nőkre is a grammatikailag hímnemű ala-

kot kezdték használni (vö. jelen tanulmányban Bulgakov *Kutyaszív* című kisregényéből vett idézettel).

2.1.1 Néhány kapcsolódó identitásjelölő

Tanulmányom elején az identitásjelölőkről és egy adott esemény komplex megközelítési módjának szükségességéről írtam, így szeretnék néhány ilyen, különböző hordozófelületeken ábrázolt, az új rendhez tartozó szimbólumot is bemutatni. A 8. képen egy röplap részlete látható, amely a vöröskatonáknak magyarázza el, miért éppen a vörös csillag a Vörös Hadsereg jelvénye (lásd Sztjepanov 2011). Ez egy professzionálisan összerakott komplex szöveg, mind tartalmában, mind a didaktikusságában, mind szerkesztésében, mind nyelvén, mind helyesírásában. Részlet a szövegből: „A vörös hadsereg azért harcol, hogy az igazság csillaga világítson a szántó-vető muzsiknak és a kalapáccsal dolgozó munkásnak, hogy legyen akarata és jussuk, pihenésük és kenyerük, és ne csak szükségük, koldussorsuk és folyamatos robotolásuk.”

A 9. számú képen látható sapkajelvényen a vörös csillagban lévő kalapács mellől még hiányzik a sarló, kezdetben ugyanis eke volt helyette (lásd Sztjepanov 2011). A kalapács és az eke látható az 1936. május 1-jére készült náci emléklapeteken is (10. kép, lásd Szimbólumok). A 11. képen viszont a moszkvai Petrovskij passzázs bejárata mellett lévő, a monumentális propaganda jegyében készült domborművön láthatjuk azt, hogy a szovjethatalom első éveiben az új állam szimbólumai még nem a később kanonizálódott, egymást kiegészítő alakban vannak.

[437]

8. kép. A vörös csillag jelentését magyarázó röplap részlete. Forrás: Sztjepanov 2011.

9. 10. és 11. kép. Katonai sapkajelvény, náci emléklakett és a moszkvai Petrovskij passzázs bejáratánál látható dombormű. Forrás: Szimbólumok

2.2 Bulgakov

Mihail Afanaszjevics Bulgakov (1891, Kijev – 1940, Moszkva). A forradalmat követő polgárháborút a kijevi születésű Bulgakov besorozott katonatorvosként éli túl, akárcsak Paszternák Zsivágó doktora. Egyszer még visszatér szülővárosába, a *Fehér Gárdában* ábrázolt, főleg oroszok lakta Kijevbe, de aztán az oroszok levadászásának és kiűzetésének időszakában Moszkvába költözik híres moszkvai orvosprofesszor nagybátyjához, Pokrovskij professzorhoz, aki majd később a *Kutyaszív* című kisregény Preobrazsenszkij professzor-prototípusa lesz. Bulgakov a húszas évek elején írja meg az *Ördögösdi* és a *Végzetes tojások* című kisregényeit. Ezek a művek fantasztikus elemekkel átszőtt antiutópiák, egy csonkán maradt trilógia részei: mert a harmadik darab, az 1925-ben megírt *Kutyaszív* csak 1969-ben jelenhetett meg, akkor is csak Párizsban és Frankfurtban. Feltételezhetjük, hogy Bulgakov olvasta Mary Shelley *Frankenstein*, avagy a modern Prométheusz és H. G. Wells: *Moro doktor szigete* című könyveit.

[438/439]

Bulgakov az *Egy fiatal orvos feljegyzései* című ciklus novelláinak helyszínén, egy járási kórházban, a nem különösképpen művelt személyzet még oroszul beszél. A nagyvárosokban viszont valahogy másképpen beszélnek. Például a kevés fantasztikummal, de annál több valóságos elemmel átszótt *Kutyaszív* című kisregény helyszínén, a moszkvai Kalabuhov-házban, ahová a forradalom után beköltöztetik a „proletariátust”, azaz a lumpent, ahol először a kalucsnik tűnnek el a lépcsőházból, utána a virágok a lépcsőfordulóból, majd a főlépcsőről a szőnyeg is, és kezd rendszeresen kialudni a villany, a klozetban befagy-nak a csövek, aztán megreped a gőzfűtés kazánja. Nos, ebben a házban található hét szobás lakásában lakó és praxist is folytató Filip Filippovics Preobrazsenszkij professzor az új korszak új embereinek újbeszélét hallja, és nem érti. A professzor nem gúnyolódik, tényleg nem érti. Példának itt következik egy párbeszéd (rövidítve, kihagyva a narrátor idézőmondatait):

Önt keressük, professzor, a következő ügyben ...

– Uraim (...) [Вы, господа]

– *Először is, nem vagyunk urak.* [мы не господа]

– *Először is maga férfi vagy nő?*

– Nem mindegy, elvtárs? [Какая разница, товарищ]

– Nő vagyok. [Я – женщина, – признался персиковый юноша]

– *Ez esetben magán tarthatja a sapkáját, önöket pedig, igen tisztelt uraim, megkérem, hogy vegyék le a fejfedőjüket.* [а вас, милостивый государь]

– Nem vagyunk magának igen tisztelt urak. [Я вам не милостивый государь]

– *Mi azért jöttünk önhöz ...*

– *Mindenekelőtt, ki az a mi?*

– Mi, a ház új lakóbizottsága (...) [Мы – новое домоуправление нашего дома]

– *Milyen ügyben jöttek hozzám? (...)*

– Mi, a ház vezetősége, éppen most jövünk a ház lakóinak közgyűléséről, ahol is a ház lakásaiban történő lakótércsökkentés kérdése szerepelt a napirenden. [Мы, управление дома (...) пришли к вам после общего собрания жильцов нашего дома, на котором стоял вопрос об уплотнении квартир дома]

– Ki szerepelt és hol?! *Próbálja meg világosabban kifejezni a gondolatait.* [Кто на ком стоял?]

– A lakótércsökkentés kérdése szerepelt. [Вопрос стоял об уплотнении]

(Bulgakov 2013: 28-30)

Ez egy nagyon korrekten és hozzáértéssel műfordított szöveg (köszönet ezért Hetényi Zsuzsának). Csak éppen magyarul van, és így ebből a párbeszéd-ből tulajdonképpen a magyar olvasó mindent ért. Azaz a professzor nyilvánvalóan nem szereti a proletariátust, minden mondatával érezteti is ezt, de legfőképpen gúnyolódik. Csakhogy az eredetiben nem orosz, hanem a szovjet újbeszélt halljuk, annak sok tipikus jellemzőjével. Csak így érthető meg és így lesz indokolt a „*Próbálja meg világosabban kifejezni a gondolatait*” megjegyzés.

[439/440]

Először is a megszólítás zavarát magyaráznám: *uraim*. Ezt kikérni az egyenlőség, szabadság, testvériség nevében még érthető is. Nálunk, a hetvenes években is beleütközhattünk ilyen „*kikérem magamnakba*”. A professzor azonnal korrigál (a magyar fordításban *igen tisztelt uraim*), az orosz eredetiben viszont egy – igaz, hogy ekkorra már régiesnek tűnő, de még élő – az értelmiségi körökben teljeséggel elfogadott megszólítás hangzik el: *Милостивый государь*. Ezt a beszélgetésben résztvevők szó szerint értelmezik (mintha azt mondanánk, hogy „irgalmas uralkodóm”). És napjainkból egy valós magyar példa: – *Parancsoljon* – mondtam udvariasan a szegényesen öltözött úrnak, a szegedi polgármesteri hivatalban, aki erre ezt válaszolta: – *Én nem parancsolok senkinek, jól tudom én, hogy itt kik parancsolnak*.

Visszatérve a bulgakovi szöveghez, a grammatikai nem és a tényleges nem keveredését halljuk. Ráadásul a hölgy az akkori forradalmi divat szerint és a nők egyenjogúságát is hangsúlyozva férfiasan van felöltözve. Valószínűleg bőrzekében, amit a cári hadseregben a pilóták számára rendszeresített tartálék hadiraktárak egyikéből szerzett, hiszen ezeket a bőrzakókat tették meg az új rend képviselői az új hatalom birtokosainak jelképes ruhadarabjává. Halljuk a magázó alak használatából adódó bizonytalanságot, majd jön a népies köznyelvre jellemző vonzathiba. És végül halljuk a szovjet reáliákat, amiket a professzor elsőre és hamarjában tényleg nem ért, mintha magyarul ilyen szavakat hallanánk, hogy: *házirányítók, házbiz feje, laktér-sűrítés, laktárs*.

2.3 Derzsavin

Konsztantyin Nyikolajevics Derzsavin (1903, Batumi – 1956, Leningrád) az oroszországi Batumiban született (jelenleg *Batum*, az Adzsár Autonóm Köztársaság fővárosa Grúziában). Derzsavin Goffman homlokzatvédő elméletét még nyilván nem ismerhette, de az ún. *mikrofonba mellé*-technikát már tökéletesen használta azzal, hogy az orosz nyelvről írt a francia forradalom nyelvvel kapcsolatban (Derzsavin 1927).

A nagy francia forradalom sok szempontból előzménye az oroszországi forradalomnak, az alatta bekövetkezett ideológiai és nyelvi változások hatása megfigyelhető az oroszországi eseményekben csakúgy mind az orosz nyelvhasználatban. Az orosz és a francia forradalom eszmeisége közötti ideológiai összefüggések nyilvánvalóak.

Ami Derzsavinnal újszerű volt, az annak a felismerése, hogy a hasonló hatalomgyakorló módszerek hasonló nyelvi változásokat hozhatnak. Egy 1991-ben írt tanulmányom végén szereplő megállapításomat felidézve: „a hatalomnak univerzális grammatikája van” (Tóth Szergej 1991: 32).

Gyerzsavin munkájának másik fontos meglátása a lexikai bojkott jelensége. Ez a lexikai bojkott részben tudatos, igaz viszont az is, hogy a régi rend eltűnésével feleslegessé vált szavak gyakoriságának csökkenéséből is következik.

[440]

A franciaországi nyelvi helyzet jól jellemezhető Rousseau gondolatával, aki *A társadalmi szerződésben* a következőket írja: „Az ember szabadnak született, de mindenütt láncokat visel.” (Rousseau 1947: 18) Rousseau láncnak tekintette a 17–18. századi párizsi királyi udvar finomkodó, eufemizmusokkal telített nyelvét is, mely nagyon messze állt a mindennapi érintkezést szolgáló franciától. Ezt írja:

Az én első szabályom . Nem foglalkozom azzal, mit gondolnak a stílusomról. Minden alkalommal, amikor lehetőségem nyílik tíz, a szabályoknak ellentmondó hibával érthetőbben és meggyőzőbben kifejezni magamat, nem habozok.

A francia forradalom a különböző rétegek lesüllyedésével és felemelkedésével együtt hihetetlen gyorsasággal „demokratizálta” a beszélt nyelvet ép-púgy, mint az írottat (Szeliscsev 1928: 13). Ebben a „demokratizálódási” folyamatban élen jártak azok, akiknek céljaik eléréséhez szükségük volt a tömeg támogatására, és ezért viselkedésükben, öltözközkben (gondoljunk itt a fapapucs és a vörös sipka általánosan elterjedt viselésére) és természetesen nyelvükben/nyelvhasználatukban is hasonlítaniuk kellett hozzá.

Egy csapásra megváltozik a beszéd stílusa, az újságok nyelve, gyakorivá válnak a tegeződő formák, a goromba kifejezések. Az ön [*vous*] névmást például a társadalmi előítéletek és az egyenlőség eszméje egyik gátló tényezőjének tekintették. A konventben javaslat hangzik el arról, hogy tiltsák be a *vous* használatát, függetlenül a megszólított rangjától, korától, nemétől, vagyoni helyzetétől akkor, ha az egy személyhez szól. Aki ezt nem tartja be, a képviselő szerint legyen része szigorú feddésben. A tegezés a forradalom alatt gyakorlatilag kötelezővé vált Párizsban. Erről törvényt is hoznak (1793-ban), ahol az 1. paragrafus szerint a megszólításkor egyes számban használt *vous* szó kitiltatik a szabad franciák nyelvéből és helyét a *tu* és *toi* foglalja el. A 2. paragrafus pedig így szól: Az összes hivatalos és magándokumentumban a *tu* és *toi* állítasson az egyes számban használt *vous* helyébe. Vidéken ugyanakkor a magázódás az ellenállás egyik szimbólumává nőtte ki magát (lásd minderről Derzsavin 1927: 21–7).

A párizsi kömmün (tulajdonképpen a párizsi községtanács), egy évvel a tegezés betiltása előtt (1792-ben) rendeletileg tiltja be a *monsieur* és a *madame* megszólítást. Helyette bevezették a *citoyen*-t és a *citoyenne*-t. Ugyanakkor lesznek olyanok is, akiknek még a *citoyen* használata is soknak tűnik. A

zsirondisták lapja például úgy gondolja, hogy a francia köztársaság pártiak szabadabbak a rómaiaknál (akiktől a megszólítás ered) és javasolja, hogy a nevekhez semmiféle más megszólítási formula ne járuljon. A *monsieur* és a *madame* a forradalom idején gúnyos fennhangot kap a mindennapi beszédben.

1848, majd 1871 hozza a felszínre a *camarade* megszólítást. Az az arisztokratikus szokás, hogy egymást *monsieur*-nek szólítják, még egy igét is szült, a *monsieuriser*-t (urazni). És egy további törvényjavaslat pedig arról rendelkezik, hogy akik egymást továbbra is így szeretnék szólítani, megtehetik, de akkor mondjanak le a Köztársaság szolgálatáról.

[441]

Derzsavin könyvében végigkövethetjük a *patriote* (hazafi), a *patriotisme* és a *républicain* szavak jelentésváltozását is. A nagyburzsoázia számára a *patriote* az alkotmányosság híve (1792-ben). A zsirondisták nyelvhasználatában a szó összekapcsolódik a háború elkerülhetetlen voltával és a haza védelmezőivel. Robespierre szerint viszont a hazafi az, aki szemben áll a meggyőzhetetlen udvarral. A jakobinus diktatúra idején a hazafi már a mérsékeltek és az arisztokrácia ellensége. A direktórium alatt a *patriote* már a jakobinusok ellensége, Napóleonnál viszont már a fiatal francia imperializmus hű szolgája. 1871-ben a párizsi kommün idejében a hazafi/ *pátriot* szót magukénak érezték a kommunárok, akárcsak Lui Tier, Franciaország akkori miniszterelnöke. És végül a *républicain* 1694-ben kiadott szótár szerint még „*lázadó, felkelő, aki a monarchiára tör*”, viszont a forradalom alatt már a hazafi (*pátriot*) szinonimája (Derzsavin 1927: 21–7).

12. és 13. kép. Mozgósító plakátok az orosz polgárháború időszakából. Forrás: Plakátok3

Orosz vonatkozásban a magázás és tegezés mint az identitásjelölés sajátos esetére jó példákat találhatunk az orosz polgárháború időszakának mozgósító plakátjai között (Tóth Szergej 2010). A „fehérek” készítette plakáton (12. kép) a kérdés magázódó formában szerepel (*Ön miért nincs a hadseregben?*). A jobb felső sarokban látható rendfokozati csík „nemzeti” (fehér, kék és piros) színeket tartalmaz. A sapka antant-mintájú. A vörösök plakátjának kérdése (13. kép) tegeződő formát használ (*Beiratkoztál a hadseregbe?*), a bal felső sarokban az ország új, abbreviatúrás és kimondhatatlan neve (P.C.Ф.C.P), a plakáton a vörös szín dominál. A sapka az 1918-ban bevezetett új egyenruha hangsúlyozott eleme. A középkori orosz páncélsisakokra emlékeztető fejfedőt, melynek tervezésében a kor jelentős művészei vettek részt, (például Vasznyecov, Kusztoyijev) kezdetben *vitézesnek* nevezték [*богатырка*], később az új egyenruhába öltöztetett egységek parancsnokairól *bugyonovkának* [*бугёновка*] vagy *frunzenkának* [*фрунзевка*] (Tóth Szergej 2015: 159).

[442]

A 14. és 15. képeken látható polgárháborús plakátokon az *önkéntes hadsereg/önkéntesek* fogalom egyáltalán nem egyértelmű, éppen a magázó/tegező formáknak a nyelvhasználatban való elmosódása következtében. A 14. számú kép plakátjának szövege: *„Szibériaiak! Aki nem akar menekült lenni és idegen zugokban nyomorogni, az védje meg a saját zugát, a saját otthonát és lépjen be önkéntesnek.”* A plakát szövegéből nem derül ki, hogy melyik fél van megszólítva (a fehérek vagy a vörösök). A vörösök ugyan általában tegező formát használtak, de a megfogalmazásból (a többes szám használatából adódóan) ez sem derül ki. A 15. számú képen látható plakát szövege a következő: *„Egyesüljete az ország védelmére, a haza veszélyben van, lépjete be az Önkéntes hadseregbe.”* A kép alakjainak sztereotip ábrázolása vörös plakátot sugall, miközben a fehérek plakátjáról van szó (Plakátok4, 5).

14. és 15. kép. Polgárháborús plakátok. Forrás: Plakátok 4, 5)

2.4 Blair

Eric Arthur Blair (1903, Motihari, Brit-India – 1950, London) George Orwell néven két olyan regényt is írt, melyet mostanában nagyon sokan idéznek, de elég kevesen olvasnak. Aki viszont olvasta, annak bátorítok azt ajánlani, olvassa újra és olvasson ehhez Kosztomarovot és Zamjatyint.

Orwellről és regényéről már sokan és sokat írtak, az *újbeszélt* sem kell sem bemutatni, se elemezni (Bartov 2009; Blum 2015a,b; Csálikova 2015; Orwell 1989a,b; Zverjov 2015). Ebben a „nyelvben” alkotta meg Orwell mindazt, amit sejteni vélt a hatalom és a nyelv kapcsolatáról, amit a háború alatt tapasztalt a BBC-nél végzett munkájával kapcsolatban, és valószínűleg hatott rá: az ekkoriban elkészült *Basic English* (1934), a korabeli angol újságok nyelvezete, a goebbelsi propaganda akkora már megismert fogásai stb. (Orwell 2006)

Ami talán új információ lehet: az angol kutatók, például Crick (1980) szerint az *Állatfarm* és az *1984* egy időben íródott, azaz nem valami konkrét helyzetre adott hirtelen elhatározásból született a hidegháború kezdetekor. Egyébiránt magát a fogalmat is (hidegháború) valószínűleg Orwell kezdte először használni (Crick 1980). A két regény együtt értelmezhető: az *Állatfarmban* vannak az események főszereplői (az állatok, akik Sztálint, Trockijt, Buharint testesíthetik meg stb) valamint az ideológia és az eszme, az *1984*-ben viszont a hatalomgyakorlás mechanizmusa és maga a nyelv, a totalitarizmus nyelve.

[443/444]

Talán ezért vethető fel, hogy Orwell nyelvi példái az orosz és az ukrán fordításokban mintha jobban élnének. Mert nem kitaláltak, mert valóban élők, mert a bolsevik/szovjet világban ténylegesen, a maguk valójában vannak jelen. Orwell dermesztő, sokaknak vicces és furcsa *újbeszéle* lehet a szovjet birodalom valós és élő nyelve, a sztálini propaganda fekete mágiája (Dalos György 1990; Harris 1984; Spira Veronika 1990; Szilágyi Ákos 1988; Bartov 2009; Blum 2015a,b; Zverjov 2015; Sztrua 1984; Csalikova 2015 stb.).

Ha összevetjük az orwelli regény mellékleteként megjelent *Újbeszél* bármelyik bekezdésének fordításait, elsőre csak az tűnhet föl, ami egyébként a nyelvészek számára közismert: a különböző nyelvekben ugyanaz a szöveg különböző hosszúságú lehet (vö. 2. táblázat). Utána viszont megállapíthatjuk, hogy az orosz fordítás eredetibb az eredetinél, merthogy a példák valóságosak és élők (vö. 3. táblázat).

Eredeti angol szöveg	Orosz fordítás	Magyar fordítás
All plurals were made by adding-s or-es as the case might be. The plurals of <i>man</i> , <i>ox</i> , <i>life</i> , were <i>mans</i> , <i>oxes</i> , <i>lifes</i> .	Слова "цыпленок", "крысенок" во множественном числе имели форму "цыпленки", "крысенки" и соответственно склонялись, "молоко" имело множественное число – „молоки”, „побой” употреблялось в единственном числе, а у некоторых существительных единственное число было произведено от множественного: "займ".	Így például minden többes számot sima k-val képeznek; a tó , ló stb. többese: tók , lók .

2. táblázat. *Újbeszél* angolul, oroszul és magyarul (lásd Golisev 2015)

Eredeti angol szövegben	Orosz fordításban	Magyar fordításban
man	цыпленок	tó
mans	крысенок	ló
ox	цыпленки	tók (nem létező forma)
oxes	крысенки	lók (nem létező forma)
life	молоко	
lifes	молоки (nem létező forma)	
	побой (csak t.sz.)	
	займ" (csak e. sz.).	

3. táblázat. *Újbeszél* többes szám angolul, oroszul és magyarul (lásd Golisev 2015)

[444]

A nyelv, a nyelvtan legyen minél egyszerűbb, hirdetik Orwell Óceániájában. Ismerős ez a sztálini Szovjetunióból: itt van például egy kötelezőnek tekinthető útmutatás a *munkásújságok* tudósítóinak [рабкоры] összoroszországi konferenciájáról (Szosznovszkij, az ismert szovjet újságíró beszámolója szerint): „Az egyszerű ember beszédében nem használ mellékmondatokat. Nyilvánvaló, hogy a cikkekben se kellenek mellékmondatok. Legyenek lehetőség szerint egyszerű mondatok, egyszerű kifejezések (Tóth 2013: 31.” A 3. számú táblázatból is látható, hogy Orwellnél az egy kaptafára képzett többes számú alakok kitalációk, az oroszban viszont élő, normavariánsként létező alakok. A magyar példák viszont lehetnek akár a gyereknyelv szavai is.

Ahhoz, hogy jobban megértsük Orwellt, szeretnék röviden írni két további oroszról, egy íróról és egy nyelvészről, aki egyben író is volt.

2.5 Kosztomarov

Nyikolaj Ivanovics Kosztomarov (1817, Juraszovka – 1885 Szentpétervár), az oroszok szerint orosz, napjainkban (2015), az ukránok szerint már ukrán történész és író. Elkötelezettje az ukrán-orosz együttélésnek, a pánszlávizmusként, a föderalizmus megrögzött híve, a titkos *Cirill és Metód Testvériség Egyesület* tagja. A társaságot besúgják, Kosztomarov hosszú éveket tölt a Péter-Pál erőd börtönében. Munkáit nem publikálják, szabadulása után eltiltják a tanítástól is. Csak halála után kerül elő egy 1879-1880-ban írt kézirat, melyet csak 1917-ben adnak ki, rövid idő után be is tiltják, majd évtizedekig a könyvtárak zárt részlegeibe kerül.

A regény rövid tartalma a következő: egy ukrán gazda levelét olvassuk, aki pétérvári barátjának meséli egy isten háta mögötti farmon történeteket. A helyi gazda, aki valami csoda folytán érti a háziállatok nyelvét, egyszer csak azt veszi észre, hogy az állatok kezdenek nem engedelmeskedni neki. A gazda, aki a liberalizmus bűnébe esve úgy gondolja, hogy az állatoknak sincs kevesebb esze, mint az embereknek (sőt, néha még több eszük is van), hagyja az egészet, de a helyzet egyre súlyosabbá válik. Az állatok között a fő agitátor a kan disznó volt, segédje pedig egy ló. A kan disznó lázító beszédeket intéz az állatokhoz, felháborodik, hogy a fizikailag gyengébb, de ravaszabb ember uralkodik az állatokon és lázadásra szólítja fel a farmon élőket.

Ökör testvéreim, nővéreim és tehén feleségek! Hosszú időn keresztül (és olyan oly hosszú idő, hogy mi ezt állati ésszel fel nem foghatunk) isszuk a szerencsétlenség keserű poharát, de fenéig kiinni – nem tudjuk. Eljött az idő, hogy leves-sük ocsmány rabigánkat ... (Kosztomarov 1917)

És itt nem az orwelli mister Jonest halljuk, hanem a kosztomarovi ukrán Omel'kót. A regény címe pedig, amiből az idézet származik nem az *Animal*

Farm (Állatfarm: Tündérmese), hanem *Скотской бунт*, azaz: *Az állatok lázadása*, Kosztomarov elfelejtett kisregénye.

Az orwelli kisregénynek (Orwell 1989b) egyébként nemcsak előzménye, de folytatása is van. A regény oroszra fordítója Vlagyimir Probilovszkij gondolta tovább a történetet. (A kérdésről részletesen lásd Reed 2013, 2015; Makejev 2010, 2012; Molodjakov 2015; Pribilovszkij 2015; Tretyjakov 1988, 2015)

[445/446]

2.6 Zamjatyin

Jevgenyij Ivanovics Zamjatyin (1884, Tambov – 1937, Párizs) regényét, *Mi* címmel 1920-ban szeretne volna megjelentetni, de az addigra újra megszerveződött cenzúra miatt már nem tudta. A könyv több, mint nyolcvan évvel később látott napvilágot, már ismét Oroszországban. Megjelent viszont angol nyelven Amerikában, 1924-ben, és valamivel később franciára is lefordították. Zamjatyin gyakran hasonlította magát ahhoz a perzsa mesében lévő kiskakashoz, aki kukorékolásával minden reggel egy órával korábban ébresztette gazdáját, és ezzel hozta azt állandóan kellemetlen helyzetekbe.

A *Mi* című regényt viszont Orwell egészen biztosan olvasta. Egy angliai irodalomtörténész talált rá Orwell egyik 1944-ben keltezett magánlevelére, melyben az író megköszöni egyik amerikai barátjának az elküldött Zamjatyin-regényt. Ebben a levelében írja azt is, hogy benne is felmerült egy hasonló regény ötlete, és itt közli azt is, hogy elkezdett írni egy másik regényt (és bár akkor még nem adott neki címet, de később ez lesz az *Állatfarm*), de fél, hogy gondoljai lesznek a megjelentetésével (Orwell 1946). Orwell nagyon szeretne volna, ha regénye megjelenik (Kezdetben *Az utolsó ember Európában* címet szánta neki), de több oldalról is nyomás nehezedik rá. Egyfelől a politikai helyzet sem kedvező (Orwell szavaival az amerikai imperializmus most kivár), a szövetségesek nem akarják ingerelni Sztálint, másfelől baloldali barátai is kérik, ne feketítse be a munkások országát, azaz már ők sem egy disztópikus víziót olvasnak ki a regényből. A regény végül 1949-ben jelenik meg.

Orwell valószínűleg az orosz nyelvet nem ismerte, ismerhette viszont a saját regényében oly pontosan megjelenített kínzó lelkiismeret-furdalást, a bűntudatot, az árusítás mechanizmusát. Tudjuk, hogy az írók nagy művészi erővel tudják személyes élményeiket általános érvényű igazságokká transzformálni.

Az irodalomtörténet sok besúgó listáiról tud. Orwellhez is kötődik egy ilyen lista. Eric Arthur Blair, aki Orwell néven a totalitarizmus elleni harc egyik ikonja, a gondolatrendőrség és a nagy testvér leleplezője, maga is jelentett az amerikai titkosszolgálatnak azokról a baloldali író, művész és újságíró ismerőseiről, akik szimpatizáltak a kommunista rendszerrel (lásd erről Ash 2003; Makejev 2015a,b; Kaganov 2015; Cvetkov 2015; Tatevoszov 2015).

Orwell 1984 című regényének egyik lehetséges központi morális kérdése az árulás. Az árulás olyan specifikus esete, ahol nem elég bevallani valamit, nem elég megtagadni valamit vagy valakit, hanem teljesen meg kell változni, őszintén meg kell szeretni azt, akinek eláruljuk az eddigi életünket, a szerelmünket, mindenünket. Íme, az árulásjelenetek leírása egy férfi és egy nő között zajló párbeszédén keresztül:

- [1] *Így szólt (ki sem nyitva szemét – ezt észrevettem):*
– *Azt mondják, tegnap a Jótevőnél jártál. Ez igaz?*
– *Igen, igaz.*

[446]

Szeme ekkor kitárult, s kéjesen néztem, ahogy gyorsan elsápadt, elmosódott és eltűnt az arca: csak a szeme maradt.
Elmeséltem neki mindent. Csupán, nem tudom, miért... nem, nem igaz, tudom, csak egy dologról hallgattam, arról, hogy a Jótevő mit mondott a legvégén; hogy nekik csupán azért volt szükségük rám ...

- [2] – *Elárultalak – jelentette ki a lány egyszerűen.*
Elárultalak – felelte Winston.
A lány újból gyors, undorral teli pillantást vetett rá.

- [3] *Másnap én, a D-503-as megjelentem a Jótevőnél, s elmondtam neki mindent, amit tudtam a boldogság ellenségeiről. Miért érezhettem mindezt korábban oly nehéznek? Érthetetlen. Az egyetlen magyarázat: korábbi betegségem (lelkem).*

- [4] *De most már rendben van, minden rendben van, a küzdelemnek vége. Diald aratott önmaga felett. Szerette Nagy Testvért.*

A fenti idézetek közül Orwellé a [2: 320] és a [4: 325] és Zamjatyiné az [1: 223-224] és a [3: 231]. (Orwell 1989a; Zamjatyin 2008)

2.7 Klemperer

Viktor Klemperer (1881, Landsberg an der Warthe [Gorzów Wielkopolski] – 1960, Dresden). Szülővárosa, Landsberg an der Warthe ma Lengyelországban van és a Gorzów Wielkopolski nevet viseli. Klemperer túléli a náci rendszert és utána, az NDK-ban (Német Demokratikus Köztársaságban) megírja *A harmadik birodalom nyelve* című könyvét (*LTI: Lingua Tertii Imperii*). Annak a rendszernek a nyelvi lenyomatát, melynek vezére sok minden mellett ezt is mondta: „Van-e nagyobb boldogság, mint egy barnainges gyűlés, amelyen egyetértésben rezdül a szónok és a hallgatóság lelke? [...] Ezt a boldogságot

csupán az első keresztény közösségek érezhették ugyanilyen erősen” (idézi Bohács Krisztina 2003).

A totális hatalom ideologikus megfontolásokból a „negatív” jelentésű szavaknak egy céljainak megfelelő és kellő gyakorisággal használt kontextusba való helyezésével azt ér(het)te el, hogy azok „pozitív” jelentésűvé vál(hat)tak.

A németben például a *fanatikus* szó „értékelhető kifejezésként mindig erős tagadással járt együtt, fenyegető és visszataszító tulajdonságokat jelöl (...) A Harmadik Birodalom előtt soha senkinek nem jutott eszébe, hogy a *fanatikus* mint pozitív értékű szót használja”, de a nemzetiszocializmus a fanatizmusra épült és minden eszközzel a fanatizmusra nevelt, ezért a ’fanatikus’ a Harmadik Birodalom egész rendszere alatt felsőfokon méltányoló melléknév lett. A bátor, önfeláldozó állhatatosság legmagasabb fokát jelenti, pontosabban: mindezeknek az erényeknek dicsőséges, vegytiszta kifejeződését, és a leghalványabb pejoratív mellékjelentés is kihullott az LTI szóhasználatában (Klemperer 1984: 16–62).

[447]

A szovjet rendszer sok minden más mellett a gyűlöletre is alapozódott. Miközben olyan szavak és kifejezések, mint például a *könyörület*, *irgalom* [милосердия], *irgalmasságra*, *könyörületre bír* [умилостивить] egyre ritkábban fordulnak elő a sajtóban, hiszen a fokozódó és könyörtelen osztályharc viszonyai között gyengeségről és tehetetlenségről tanúskodnak, addig a *gyűlölet* [ненависть] szógyakorisága megnő. A szóhoz egyre gyakrabban olyan jelzők illeszkedtek, melyek pozitív értékeket hordoznak, és többnyire ahhoz a bolsevikok által egyébiránt kegyetlenül üldözött keresztény eszmerendszerhez kapcsolódnak, melynek lényege épp a gyűlölet tagadása: *szent* [святая, священная]. A sajtó cikkeiben, a vezérek beszédeiben egy idő után a *gyűlölet* [ненависть] szó jelzők nélkül is ugyanazt a „pozitív” asszociációt keltette. Például pozitív és követésre méltó cselekedetté lépett elő az ellenség gyűlölete, a végső győzelem elérése érdekében követendőnek kellett tekinteni az erőszakot, a terrort [террор], ami az ideológia lényegéből adódóan a „mienk”, hiszen forradalmi [революционный]. (Tóth Szergej 2013: 36. Klempererrel kapcsolatban lásd még: Altunjan 1999; Berkovics 1999; Bohács Krisztina 2003; Cseresnyési László 2012; Dubin 1999; Grigorjev 2015; Mártonfi Attila 2011; Papp Kornélia 2004.)

2.8 Feszenkó, Andrej és Tatyjana

Andrej Vlagyimirovics Feszenkó (Kijev – nincs adat) és **Tatyjana Pavlovna Feszenkó** (1915, Kijev – 1995 Washington) Kijev szülöttei (Szinkevics 2013). 1944-ben koncentrációs táborba kerülnek, mind a ketten túlélik és az Egyesült Államokban kötnek ki. Orosz kultúrtörténeti munkáik nagyon értékesek. Egy

könyvet írtak meg közösen, ennek címe: *Orosz nyelv a Szovjet alatt* (Feszenkó 1955). A könyv összefoglaló mű és részletesen tárgyalja mindazokat a nyelvi jelenségeket, amelyeket a jelen tanulmányban is szerepelnek. Amit könyvük-ből ki szeretnék emelni, az az, hogy részletesen foglalkoznak azzal a napjainkban is élő lexikai réteggel, amit korábbi munkáimban gulag-argónak neveztem.

Ezt a gulag-argót vagy tábori szlenget felfoghatjuk a szovjet totalitarizmus sok lényegi elemét feltáró nyelvi jelenségek összességének. Abban az országban, ahol évtizedeken keresztül emberek tízmilliói töltöttek el hosszú éveket a munkatáborokban, természetes, hogy kialakul az adott közösség által egy adott helyzetben használt lexikai réteg. A tábori viszonyok rettenete és valósága erősítette a durvaság minden formáját, a verbális agresszió mindennaposává válását nemcsak a lágerekben, de a mindennapokban is, lent is és fent is. Rumjancev írja: „A pártapparátusban valósággal eluralkodtak a káromkodással fajult durvaságok. Emlékszem, olyannyira természetessé váltak, hogy szinte atyai gyöngédségnek számítottak” (idézi Verescsagin 1991: 11, lásd még Szilágyi Ákos 1989).

[448]

A politikai bizottság ülésén a harmincas években készült és csak 2001-ben, az Orosz Föderáció Állami Levéltárában felfedezett rajzok láthatók a 16-18. számú képeken. Keletkezésük után még a létezésükről sem volt szabad tudni, napjainkban a pártlevéltár hátsó frontján lévő étterem WC-jének falán függnek bekeretezve, egy sajátos szovjet nosztalgia vagy retró jegyében.

16. 17. és 18. kép. Rajzok az Orosz Föderáció Állami Levéltárából. A rajzok mellé szerzőik által írt szövegek a következők: „Köszönőlevél Buharinnak” (16. kép); „Ordzsonikidze pumpálja a nehézipart” (17. sz. kép). A 18. számú képen Sztálin saját kezű rajza van Nyikolaj Brjuhanov pénzügyminiszterről. A képhez tartozó cetli szövege: „A PB összes tagjának. Brjuhanovot a mostani és jövőbeni bűneiért a tojásainál

fogva kell felakasztani. Ha azok kibírják, ártatlannak kell minősíteni, mintha a bíróság mentené fel. Ha leszakadnak, fojtsák bele a folyóba.”

2.9 Szarnov

Benedikt Mihajlovics Szarnov (1927, Moszkva – 2014, Moszkva). Tanulmányom utolsó kiemelt szereplője író, irodalmár, kritikus, a 20. századi orosz írók műveinek kiváló ismerője. *A mi szovjet újbeszélünk* című könyvének ismertetőjéből idézek: „A szovjet korszak alatt a társadalmi tudat és a társadalom minden egyes tagjának tudatát befolyásoló, ideológiai méregnek hivatalos politika nyelvét/nyelvhasználatát elemzi (Szarnov 2002: 4).” A méregnél jobban érdekli viszont annak az ellenméregnek az összetétele, melynek segítségével az emberek túlélhették ezt a mérget. Ez az ellenméreg volt a vicc, a csasztuska, az epigramma, a valamilyen hivatalos jelszó parafrázálása és természetesen a minden betegségre alkalmazható jó káromkodás. Ebben a gondolatban benne van a tanulmányomban szereplő nyelvészek és írók munkásságának az esszenciája.

Befejezésül ismét *A mi szovjet újbeszélünk* című könyvből szeretnék idézni egy korabeli, de talán még érthető és aktuális viccet.

A szónokot halljuk Majakovszkij vers szavalása közben:

*Azt mondjuk mi – Lenin,
és úgy értjük –
a Párt,
azt mondjuk mi – a Párt,
és értjük –
Lenint.*

Világos. Ez pontosan így van: mondunk vagy írunk valamit, de mindig mást kell értenünk alatta!

[449/450]

Források

Bulgakov, M. 2013. *Kutyaszív*. Alinea Kiadó. 2013. (Fordította Hetényi Zsuzsa a következő kiadás alapján: M. A. Булгаков: *Собрание сочинений в пяти томах*. Том второй, Москва, Художественная литература 1989. Lásd még: Bulgakov, Mihail: *Kutyaszív*. <http://mek.oszk.hu/00300/00341/00341.htm> . In: Mihail Bulgakov: *Végzetes tojások. Kisregények*. (Szerk.: Szőke Katalin és Hetényi Zsuzsa). Európa Könyvkiadó, Budapest. 2008. 165-289.

- Dekrétum 1917. *Декретъ о введеніи новаго правописанія*. «Газета Временнаго Рабочаго и Крестьянскаго Правительства». 23 декабря (5 января) декабря 1917. № 40. 1.
- Derzsavin, K. 1927. Державин К.: *Борьба классов и партий в языке Великой французской революции* [Osztály- és pártharcok nyelvi tükröződése a Nagy francia forradalomban]. *Язык и Литература*, т. II. Ленинград, 21–7. 1927.
- Feszenko, A. – T. Feszenko 1955. Фесенко А., Фесенко Т.: *Русский язык при советах*. [Az orosz nyelv a szovjethatalom alatt]. Нью-Йорк.
- Folklór 2015. Фольклорн. СССР, фольклорн.
<http://www.sokr.ru/card/46764seb173266/>
- Karcevskij, C. 1923. Карцевский, С. И.: *Язык, война и революция*. Берлин, Русское универсальное издательство 1923 Серия: Всеобщая библиотека; Új kiadása: С. И. Карцевский «Язык, война и революция» («Из лингвистического наследования», М.: Языки русской культуры, 2000)
- Klemperer, V. 1984. .: *A Harmadik Birodalom nyelve*. Budapest: Tömegkommunikációs Kutatóközpont. Eredeti megjelenés: *LTI. Notizbuch eines Philologen*. Berlin: Aufbau Verlag, 1947. Kosztomarov, N. 2002. Костомаров, Н. И.: *Скотской бунт*. «Алгоритм-Книга». РФ, Москва. 2002 Első megjelenés: 1917. «Нива». № 34-37.
[http://www.orwell.ru/library/others/Skotskoj_Bunt/russian/r_sb]
- Kosztomarov 2002. Костомаров, Н. И.: *Скотской бунт*. «Алгоритм-Книга». РФ, Москва. 2002 Első megjelenés: 1917. «Нива». № 34-37.
http://az.lib.ru/k/kostomarov_n_i/text_1880_skotskoy_bunt.shtml
- Majakovszkij, V. 1949. *A pártról* (Fordította: Békés István). *Új Szó*. Bratislava. 1949. május 26. II. évf. 39.
http://library.hungaricana.hu/hu/view/UjSzo_1949_05/?pg=112&layout=s
- Maljar E. 2014. Маляр Е. Расшифровка «РСФСР» до 1937 года и после.
<http://fb.ru/article/142897/rasshifrovka-rsfsr-do-goda-i-posle>
- Orwell, G. 1989a. 1984. (Fordította: Szíjgyártó László, az utószót Sükösd Mihály írta). Budapest: Európa Könyvkiadó.
- Orwell, G. 1989b. *Állatfarm*. Tündérmese. (Fordította: Szíjgyártó László). Budapest: Európa Könyvkiadó.
<http://mek.oszk.hu/00600/00620/00620.htm>
- Plakátok1. Плакат гражданской войны. Правда красных и белых.
ng.ru/culture/2001-03-17/7_placat.html
- Plakátok2. Плакаты красных и белых времён Гражданской войны.
statehistory.ru/642/Plakaty-krasnykh-i-belykh-vremyen-Grazhdanskoj-voyni/
- Plakátok3. Art of Soviet Propaganda.
<http://englishrussia.com/2011/01/27/art-of-soviet-propaganda/>

Plakátok4. www.belrussia.ru/kontent/pict/razn/1099.jpg
 Plakátok5. a-pesni.org/grvojna/placat/vsesoed.php
 Röplap1. Агитационные листовки третьего рейха. "Пропуски" на тот свет.
 29 мая 2014 09:50 <http://fishki.net/1273173-agitacionnye-listovki-tretego-rejha-propuski-na-tot-svet.html>
 Röplap2. Krasnova, Alexandra: Зеркало истории. Прощание с буквой «ять»
https://vk.com/wall-57819359_81431
 Szarnov 2002. Сарнов, Бенедикт: *Наш советский новояз. Маленькая энциклопедия реального социализма*. Изд. «Материк». Москва. 2002.
 Szimbólumok. Символика СССР и Третьего Рейха – ваше отношение.
<http://forum.dpni.org/showthread.php?t=18095&page=4&s=8e96e6f4f0f94a902adb561416cc0661>
 Weöres Sándor 1996. Macska-induló. In: Weöres Sándor válogatott versei. Unikornis Könyv- és Lapkiadó Kft. (Budapest). 231.
 Zamjatin, J. 2008. *Mi*. (Fordította: Földeák Iván 1990-ben.) Budapest: Cartaphilus Könyvkiadó.

Hivatkozások

Alekszandrov, Sz. 1998. Александров С.А. (сост.): *Сатира и юмор русской эмиграции*. Институт российской истории РАН. Москва. «АИРО-XX»
 Altunjan, A. 1999. Алтунян, Александр. Виктор Клемперер – солдат культурного фронта. *Русский журнал*, 1999. 05.28.
<http://old.russ.ru/krug/99-05-28/altynyan.htm>
 Ash, T. G. 2015. Orwell's List. *The New York Review of Books*.
<http://www.nybooks.com/articles/2003/09/25/orwells-list/>
 Balázs Géza 2007. Hatalom és helyesírás. *Magyar Nyelvőr*. 131.402-413.
<http://epa.oszk.hu/00100/00188/00049/pdf/131402.pdf>
 Bańcerowski Janus 1997. A nyelv titkai. *Magyar Nyelvőr*. 121. 190–203.
 Baran, H. [2015]. Баран Х., Душечкина, Е. В. Страница из истории славяноведения. Письмо С. И. Карцевского И. И. Мещанинову.
http://www.k2x2.info/jazykoznanie/literaturnyi_tekst_problemy_i_metod_y_issledovaniya_iv_sbornik_nauchnyh_trudov/p20.php
 Barthes, R. 1994. Барт, Р.: Писатели и пишущие. In *Барт Р. Избранные работы: Семиотика. Поэтика*. Москва. 133-141.
<http://www.philology.ru/literature1/barthes-94c.htm>
 Bartov, A. 2009. Бартов, Аркадий: «Новояз» в литературе и в жизни. К 60-летию выхода романа Джорджа Оруэлла «1984». *Нева*. 2009. №3.
<http://magazines.russ.ru/neva/2009/3/ba11.html>
 Bauko János 2014. A tulajdonnév identitásjelölő funkciója. In: Bauko János, Benyovszky Krisztián (szerk.): *A nevek szemiotikája*. Nyitra: Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-Európai Tanulmányok Kara – Magyar Szemiotikai Társaság. 78-96.

- Berkovics, J. 1999. Беркович, Евгений: Слово и дело. Независимый альманах *Лебедь*, № 14 (221) 1999 július 6. http://berkovich-zametki.com/Nomer19/Slovo_i_Delo.htm
- Blakar, R. M. 1979. Language as a means of social power. In *Pragmalinguistics*, J. Mey (szerk.). The Hague—Paris: Mouton. 131-169. Orosz nyelven: P. M. *Блакар*: Язык как инструмент социальной власти (теоретико-эмпирические исследования языка и его использования в социальном контексте). http://www.studmed.ru/view/blakar-rm-yazyk-kak-instrument-socialnoy-vlasti_5562e1ca816.html
- Blum, A. 2015a. Блюм Арлен Викторович: «Путешествие» Оруэлл в страну большевиков. К 100-летию Джорджа Оруэлл — Документальная хроника. http://orwell.ru/a_life/blum/russian/r_papsb
- Blum, A. 2015b. Блюм, Арлен: Английский писатель в стране большевиков. К 100-летию Джорджа Оруэлл. «Звезда». 2003. №6. <http://magazines.russ.ru/zvezda/2003/6/blum-pr.html>
- Bohács Krisztina 2003. A gyűlölet nyelve. *Hetek*. VII. évfolyam, 13. szám, 2003. március 28. [HTTP://epa.oszk.hu/00800/00804/00260/38157.html](http://epa.oszk.hu/00800/00804/00260/38157.html)
- Budajev, A. – A. Csudinov 2008. Будаев А.В., Чудинов А.П.: *Зарубежная политическая лингвистика. Учебное пособие*, 2006. Москва: Флинта, Наука.
- Crick, B. 1980. *George Orwell. A Life*. Harmondsworth: Penguin. 2nd, revised edition.
- Cvetkov, A. 2015. Цветков, Алексей: Обвинение и оправдание. <http://archive.svoboda.org/programs/ad/2003/ad.091603.asp>
- Csalikova, V. 2015. Чаликова Виктория Атомовна: Комментарии к «1984». http://www.orwell.ru/library/novels/1984/russian/rnt_vach
- Cseresnyési László 2012. Nyelv és neurózis. *Magyar Narancs online*. Megjelent 2012/38. (09. 20.). <http://magyarnarancs.hu/egotripp/nyelv-es-neurozis-81757>
- Dalos György 1990. A politikai nyelv buktatói. *Kritika*. 12. 12-13.
- Dubin, B. 1999. Дубин, Борис: Уроки языка. (Рец. на кн.: Клемперер В. LTI. Язык Третьего рейха). *Журнальный зал*. НЛО № 36 за 1999 г. <http://magazines.russ.ru/nlo/1999/36/bibl01.html>
- Dusecskina, J. 2007. Душечкина, Елена: Борьба за имя. In Светлана. *Культурная история имени*. (Narc egy keresztnévért. Szvetlána. A név kulturtörténete). СПб.: Европейский университет в Санкт-Петербурге.
- Golisev, V. - Sz. Supa (szerk.) 2015. Голышев, Виктор, Шура, Сергей: Джордж Оруэлл. "О новоязе" (из романа "1984", английский текст с параллельным русским переводом). (параллельный просмотр английского текста). Библиотека Вадима Зеленкова. <http://libelli.narod.ru/orwell/index.html>
- Grigorjev, A. 2015. Григорьев, А.Б. Утешение филологией (послесловие переводчика). Клемперер В. LTI. Язык третьего рейха. Записная

- книжка филолога.
http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Linguist/Klemp/38.php
 Guhman, M. 1972. Гухман М. М.: У истоков советской социальной лингвистики. *Иностранные языки в школе*. М., 1972. № 4. 2-10.
<http://philology.ru/linguistics1/gukhman-72.htm>
 Harris, K. 1984. Misunderstanding of Newspeak. *The Times Literary Supplement* 1984. № 4. 17.
 Jespersen, O. 1934. *Language, its Nature, Development and Origin*. London: Allen & Unwin. Első kiadás: 1922.
 Kaganov, L. 2015. Каганов, Леонид: Политика, ненависть и Чарли Чаплин. http://www.solidarnost.org/thems/blogpost/blogpost_8702.html
 Kant, I. 2009. A tiszta ész kritikája. Budapest. Atlantisz Könyvkiadó. (Ford. Kis János.)
 Kolonyickij, B. 2001a. Колоницкий Б.И.: *Символы власти и борьба за власть: К изучению политической культуры российской революции 1917 года*. СПб.: Дмитрий Буланин.
 Kolonyickij, B. 2001b. Колоницкий Б.И.: *Погоны и борьба за власть в 1917 году*. СПб.: Издательство Остров.
 Kolonyickij, B. 2001c. Колоницкий Б.И.: *Символы власти и борьба за власть. К изучению политической культуры российской революции 1917 г.* СПб. <http://cheloveknauka.com/politicheskie-simvoly-i-borba-za-vlast-v-1917-g#ixzz3KokVoo2z>
 Lafargue, P. 1930. Лафарг, Поль: *Язык и революция. Французский язык до и после революции. Очерки происхождения современной буржуазии*. Перевод с французского Т. Фалькович и Е. Шишмаревой под редакцией. Москва – Ленинград: Academia.
 Makarij, J. 2015. Макарий Иеромонах: О бесах и правописании. http://convent.mrezha.ru/_xtra/ortho.htm
 Makejev, Sz. 2010. Макеев, Сергей: Рыцарь антисоветского образа. *Совершенно секретно*. 2010 december 1. <http://www.sovsekretno.ru/articles/id/2661/>
 Makejev, Sz. 2012. Макеев, Сергей: "Скотный двор" Оруэлла и "Скотской бунт" Костомарова. *Лампуон*. 2012. március 29. <http://kirill-rozhkov.livejournal.com/197000.html>
 Maljar, J. 2015. Маляр, Евгений: Расшифровка «РСФСР» до 1937 года и после. <http://fb.ru/article/142897/rasshifrovka-rsfsr-do-goda-i-posle>
 Mártonfi Attila 2011. Nyelv és propaganda a náci Németországban. *Nyelv és Tudomány*. 2011. december 2. <http://www.nyest.hu/hirek/nyelv-es-propaganda-a-naci-nemetorszagban>
 Mazon, A. 1920. *Lexique de la guerre et de la revolution en Russie (1914–1918)*, Paris: É. Champion.
 Mendras, E. 1925. *Remarques sur le vocabulaire de la Revolution russe*. Paris: Institut d'Etudes Slaves.

- Molodjakov 2015. Молодяков, Василий: Читая Оруэлла: Скотный двор.
<http://molodiakov.livejournal.com/148848.html>
- Odesszkij, M. 1996. Одесский Михаил: Азбука революции.
<http://gordon0030.narod.ru/archive/1996/index.html>
- Orlik, M. 1986. Орлик М. А. (пред. ред. колл.): *Советские традиции, праздники и обряды. Опыт, проблемы, рекомендации*. Москва: Профиздат. 1986.
- Ivanovo, I. 2015. Иваново, И.: Орфография. И в эмиграции фронт идеологической борьбы еще не так давно можно было проследить по орфографии: http://nadejdanika.ucoz.ru/publ/o_besakh_i_pravopisanii/1-1-0-3
- Orwell 1946. Orwell, George: Review of „WE” by E. I. Zamyatin. *Tribune*. January 4, 1946. Публикация данного перевода: • сборник «Джордж Оруэлл: „Скотный Двор: Сказка”. Эссе. Статьи. Рецензии.». *Иностранная литература*. 100-120.
http://www.orwell.ru/library/reviews/zamyatin/russian/r_zamy
- Orwell 2006. Оруэлл, Дж.: Политика и английский язык. *Политическая лингвистика*. 20. évf. 280-294. <http://philology.ru/linguistics1/orwell-06.htm>
- Papp Kornélia 2004. A Harmadik Birodalom nyelve. Victor Klemperer nyelvkritikája. *Múlt és Jövő*. 15. évf. 1-2. sz. 157-171.
http://www.matarka.hu/cikk_list.php?fusz=22796
- Péter Mihály 2012. *A leleplező nyelv. Álcázás és ámítás a nyelv használatában*. Budapest: Tinta Könyvkiadó. Poszpelov, n. 1957. Поспелов Н.С. О лингвистическом наследстве С. Карцевского. Вопросы языкознания. VI. июль август (4). Москва: Издательство Академии Наук СССР. 46-56.
- Pribilovszkij, V. 2015. Прибыловский, Владимир: Зверская ферма-2. Оруэлл умер в 1950 году и не видел, чем все это кончилось.
http://www.orwell.ru/library/novels/Animal_Farm/russian/rzf2_vp
- Reed, J. 1957. *Джон Рид: 10 дней, которые потрясли мир*. Москва: Политической Литературы.
- Reed, J. 2013. *Animal Farm. The Paris Review*. 2013. ápr. 12.
<http://www.theparisreview.org/blog/2013/04/12/animal-farm-timeline/>
- Reed, J. 2015. Is George Orwell's *Animal Farm* based on the work of a nineteenth-century Russian writer?
<http://harpers.org/blog/2015/12/revisionist-history/>
- Rossi, J. 1987. Росси Жак: *Справочник по ГУЛАГу*. (Kézikönyv a GULAGról.) Исторический словарь советских пенитенциарных институций и терминов, связанных с принудительным трудом. London: Overseas Publications Interchange.
- Rousseau, J. J. 1947. *Társadalmi szerződés*. II. kiadás. Ford. és a bevezetést írta: Radványi Zsigmond. Budapest: Phönix-Oravetz-Kiadás.
- Sándor Klára 2014. *A székeley írás nyomában*. Budapest: Typotex.

- Spira Veronika 1990. Állatmese a baloldali totalitarizmusról. *Kapu*. 1990. február 72-73. http://www.spiraveronika.hu/orwell_allatfarm.pdf
- Sulinet 2015. <http://hirmagazin.sulinet.hu/hu/pedagogia/koltok-es-irok-szenvedelye-a-macska>
- Szeliscsev, A. 1928. Селищев А. М.: *Язык революционной эпохи. Из наблюдений над русским языком последних лет (1917–1926)*. (A forradalmi korszak nyelve. Megfigyelések az utóbbi évek orosz nyelvéről 1917–1926). 2. kiadás. Lásd még: А. М. Селищев «Язык революционной эпохи. Из наблюдений над русским языком (1917–1926)» (M.: УРСС, 2003)
- Szilágyi Ákos 1988. *Ezerkilencszáznyolcvannégyen innen és túl. A negatív utópiák társadalomképe*. Budapest: Magvető Kiadó.
- Szilágyi Ákos 1989. Orosz alvilág a Szovjetunióban. A „blatnoj” természetrajzához. In Kovács Ákos, Sztrés Erzsébet: *Tetovált Sztálin*. (Szovjet elítéltek tetoválásai és karikatúrái). Szeged. 211–35.
- Szinkevics, V. 2013. Синкевич, Валентина: Татьяна Фесенко. <http://russianemigrant.ru/2013/12/936>
- Szirmai Éva 2006. *Ünnep – emlékezet – hatalom. Politikai ünnepek jelentésváltozásai*. Doktori értekezés, kézirat. Szeged – Miskolc: Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar. Irodalomtudományi doktori iskola.
- Szirmai Éva 2013. Képet alkotunk – A mitikus emlékezetmód jelei gyermekrajzokban. In Pölcz Ádám (szerk.): *Emlékezet: ünnep-fesztivál*. Semiotica Agriensis 9. Budapest: Magyar Szemiotikai Társaság. 71-79.
- Szturia, M. 1984. Стуря, Мэлор: «1984 и „1984”». *Известия*. РФ, Москва. 1984. № 14-15.
- Sztyepanov, A. 2011. Степанов, А.: Красноармейская звезда. 1918–1922. http://www.historymania.info/view_post.php?id=139
- Tatevosov, Sz. 2015. Татевосов, Сергей: Ревизия. Джордж Оруэлл, честный ябедник. *Коммерсант* № 026 от 14-07-98. <http://www.kommersant.ru/doc/14556>
- Tóth Szergej 1991. A szovjet birodalmi nyelv, avagy a totalitarizmus grammatikája. *AETAS*. 1: 5–39.
- Tóth Szergej 1998. Тезисы о языковых явлениях в советской тоталитарной системе. (Tézisek a szovjet totalitárius rendszer nyelvi jelenségeiről.) In *Сборник статей по русистике*. Vip. 1. Szeged. 103–8.
- Tóth Szergej 2002. Nyelvi hamisítások. In Fóris Ágota, Kárpáti Eszter, Szűcs Tibor (szerk.): *A nyelv nevelő szerepe*. Pécs: Lingua Franca Csoport.
- Tóth Szergej 2003. Les sources abréviatures du russe contemporain. In *La Langue Libérée - Etudes de socio-lexicologie, Etudes contrastives*. Vol. 3. 199-217.
- Tóth Szergej 2004. A totalitarizmus szóteremtése. In Tóth Szergej – Földes Csaba – Fóris Ágota (szerk.): *Lexikográfiai körkép*. Fasciculi Linguistici Series Lexicographica 3. Szeged: Generalia. 192–203.

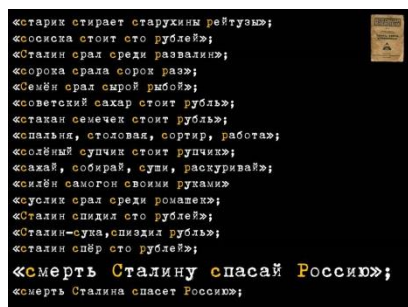
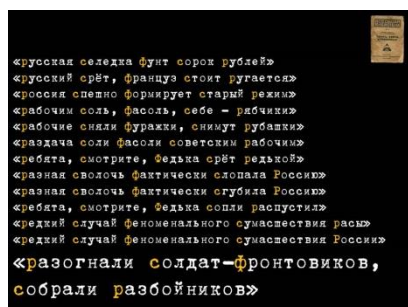
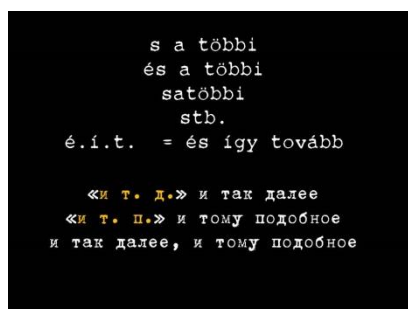
- Tóth Szergej 2006. Egy totális diktatúra nyelve. In Tóth Szergej (szerk.): *Hatalom interdiszciplináris megközelítésben*. Szeged: Szegedi Egyetemi Kiadó. Juhász Gyula Felsőoktatási kiadó. 159–82.
- Tóth Szergej 2008. A nyelv mint hatalmi eszköz – meggyőzés és manipulálás Dantétól Orwellig. Elhangzott a *Szabadegyetem-Szeged* előadássorozat keretében 2008. március 12-én. www3.u-szeged.hu/object.6dcc19bd-1fff-4c6f-8de7-4d7efbacdf5d.ivy
- Tóth Szergej 2010. Az ellenség neve. Nyelvi példák egy kitűnő kötethez. In Gecső Tamás – Kiss Zoltán – Tóth Szergej (szerk.): *Ti és Mi: Alkalmazott nyelvészet és interdiszciplinaritás*. Budapest: Tinta Könyvkiadó. 139-149.
- Tóth Szergej 2013. *Nyelv, kép, hatalom*. Szeged: Szegedi Egyetemi Kiadó, Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó.
- Tóth Szergej 2015. Vörösök, fehérek, zöldek. In Szirmai Éva, Újvári Edit (szerk.): *A csoportidentitás szemiotikája*. Szeged: Szegedi Egyetemi Kiadó, Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó. 155-180.
- Tretjakov, V. 1988. Третьяков, Виталий: Джордж Оруэлл или Николай Костомаров? *Московские Новости*. 1988. 26 июня (№ 26). http://orwell.ru/a_life/tretjakov/russian/r_gonk
- Tretjakov 2015. Третьяков, Виталий: Революция: Неизвестный сценарий Николая Костомарова. http://www.e-reading.by/chapter.php/29825/2/Kostomarov_-_Skotskoi_bunt.html
- Újvári Edit 2013. A nyári napforduló. Ünnepváltozatok szemantikai és pragmatikai megközelítésben. In Pölcz Ádám (szerk.): *Emlékezet: ünnep-fesztivál*. Semiotica Agriensis 9. Budapest: Magyar Szemiotikai Társaság. 157-168.
- Verescsagin, E. 1991. Верецагин Е. Сквернояз. Сзитокbeszéd. *Неделя*. 11. 11.
- Vincze Katalin 2011. *A német „Kurzwort” és magyar megfelelői. A rövidítés mint szóalkotási mód a német és a magyar nyelvben*. Doktori értekezés, kézirat. Pécs: Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Nyelvtudományi Doktori Iskola, Alkalmazott Nyelvészeti Program.
- Zelenin, A. 2007. Александр Зеленин: *Язык русской эмигрантской прессы (1919-1939)*. Academic dissertation.
- Zverjov, A. 2015. Зверев Алексей Матвеевич: О старшем брате и чреве кита: набросок к портрету Оруэлла. Предисловия к роману Джордж Оруэлла: 1984. http://www.orwell.ru/library/novels/1984/russian/rpfc_az

Tóth Szergej az SZTE Alkalmazott Nyelvészeti Tanszék vezetője. A különböző szociokulturális meghatározottságú csoportok és a társadalmi változások interakciója eredményeként bekövetkezett nyelvi változások és a városi tünettan kutatója. Szerkesztője többek között az AETAS történettudományi folyóiratnak és az Alkalmazott Nyelvészeti Mesterfüzeteknek. E-mail: toth@jgypk.szte.hu

[456]

Az előadás diái

"Kurrogj, kurrogj, kormos macska,
Cirregj, cirregj, cirmos macska..."

Vlagyimir Iljics Lenin

- Виле (Владимир Ильич Ленин)
- Владлен (Владимир Ленин)
- Виулен (Владимир Ильич Ульянов Ленин)
- Виленин (Владимир Ильич Ленин)
- Роблен (родился быть ленинцем) [leninistának született]
- Ленар - ленинская армия [lenini hadsereg]
- Эрлен - эра Ленина [Lenin korszaka]
- Ленира - Ленин мировая революция [Lenin világforradalom]
- Марлен а Маркс сь Ленин

- Ahá, vége lett a Ninel, Októberinka,
Vlagyilen féle nevekkal való hülye
bolsevik hóbortnak... Visszatértek a
bibliai nevekhez: Sztálin Júdásnak
nevezi Trockijt, Trockij Káinnak nevezi
Sztálint.

A forradalom jelszavai

- ЛОРИЭРИК - Ленин, Октябрьская революция, индустриализация, электрификация, радификация и коммунизм [Lenin, Októberi forradalom, iparosítás, kollektivizálás, villamosítás, „rádiósítás” és kommunizmus]
- ЛОРИЭКС - Ленин, Октябрьская революция, индустриализация, электрификация, коллективизация, социализм [Lenin, Októberi forradalom, iparosítás, villamosítás, kollektivizálás, szocializmus]

1925. Szovjet humor. Ideológiai botanika.
Ez pedig a "Kim és Októberinka", a
valamikor Iván és Mária (Kéküstökű
csormolya).

СОВЕТСКИЙ чай – морковный чай [répa tea]
СОВЕТСКОЕ кофе – supporat [pótkávé]
СОВЕТСКИЙ бальм [lazacféle] – вобла [ponty]
СОВЕТСКИЙ коньяк – [denaturált szesz]
СОВЕТСКОЕ стекло – [ablakot takaró deszkák]

nyelvi szint	bolsevik/ szovjet sajtó	emigráns sajtó
helyesírás,	+	-
központosítás	-	-
grammatika	+	-
szóképzés	+/-	+/-
gender nomináció	-/+	+/-
lexikai folyamatok	+	-
szókölcsönzés	-	-
precedens fenntartók	-	-
NEVEK	toponimák	-
	"forradalma"	-
ESEMÉNYEK	propaganda	-
	ünnepek	-
	heraldika	-
SZÖVEG	-	"bibliai szövegek"
	nyelvi kisék	-

Nyelvi szint /szovjet sajtó

helyesírás, új "baloldali" sajtóban
központosítás Nagy kezdőbetűk használata idézőjelek

в Харьков. Лейтен. Р. С. Д. Р. Л.
ТА 16 ФЕВРАЛЯ 1918 ГОДА.

**Состав Съезда Народных Комиссаров
Донецкой Республики Советов.**

по предложению Третьего Областного Съезда Со-
вета Рабочих и Солдатских Депутатов Донецкого
и Шахтерского бассейнов Областного Комитета
Образования **ОБЛАСТНОЙ СОВЕТ НАРОДНЫХ
КОМИССАРОВ** Донецкого и Шахтерского
бассейнов составил:

1. Председатель Съезда Народных Комиссаров
и Комитет по делам Народного Хозяйства —
АРЕМЕН (Саркисов).
2. Народный Комиссар по делам управления —
Сажин Филиппович ВАСИЛЬЕНКО.
3. Народный Комиссар по финансовым делам —
Валерий МЕЖЛАК.
4. Народный Комиссар Тура — **Борис МЯ-
ГНОВ.**
5. Комиссар по Народному Просвещению —
Николай Глебович ЖУКОВ.
6. Народный Комиссар по Судебным Дела —
Виктор Григорьевич ФЛОП.
7. Народный Комиссар по делам Народного
Культуры — **КАМЕНСКИЙ.**
8. Народный Комиссар по Военным Дела —
РУХИНОМОН.

Nyelvi szint	Bolsevik/szovjet sajtó	Emigráns sajtó
szókép- zés	nagy szóképzési produktivitás rövidítések betűszók	nem jellemző rövidítések mozaikszók, szótagszavak
	unifikálódás	változatosság

Заявка № 233-1/4
Забрана от 29.08.2009

Универсальный Каталог 20.11.2009

НИИМОТРАБОТАРМЕЖТЕЛБЕТАБРАБОТНИМОНИКОТЕДТЕСТУНИОТ

Научно-исследовательская лаборатория операций по армированию бетона и железобетонных работ по сооружению сборно-монолитных и монолитных конструкций зданий технологии строительного-мониторинга управления Академии строительства и архитектуры СССР

адрес:

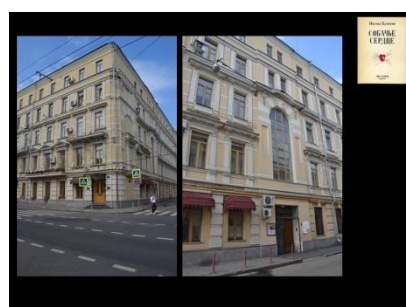
областная и мэрия, СССР, м.мск.

Источники: <http://www.ata.unibz.it/ata/236378888.html>

<http://www.msk.ru/sint/> Количество справок: 1460262

Возле всего значения (ZIT) имеет аббревиатура ПП

Nyelvi szint	Bolsevik/szovjet sajtó	Emigráns sajtó
gender	-wa szuffixum	-wa szuffixum
nomináció	passzivitás	aktivitása
ció	feminatívumok aktivitása	nem jellemző

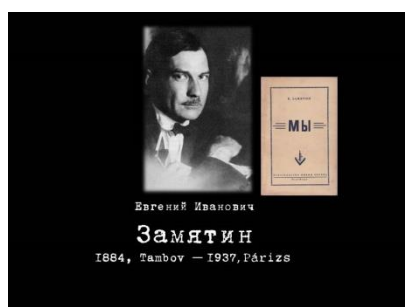
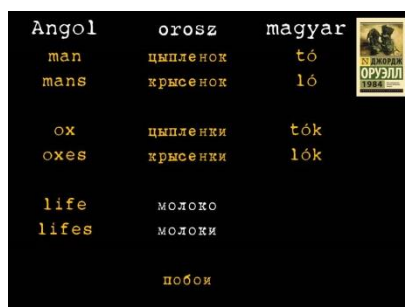
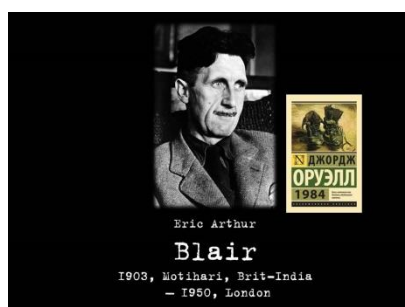
házirányítók
házbiz feje
laktér sűrítés
laktárs

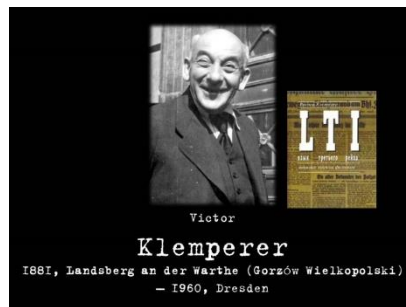

vous
tu
toi

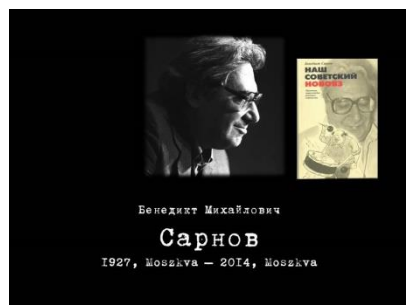
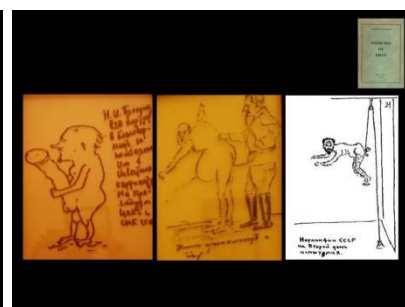
monsieur, madame
citoyen, citoyenne
camarade

monsieuriser

Patriote
Patriotisme
Le républicain

"Van-e nagyobb boldogság, mint egy barnainges gyűlés, amelyen egyetértésben rezdül a szónok és a hallgatóság lelke? [ ] Ezt a boldogságot csupán az első keresztény közösségek érezhették ugyanilyen erősen"
Hitler

Azt mondjuk mi - Lenin,
és úgy értjük - a Párt,
azt mondjuk mi - a Párt,
és értjük - Lenint.

toponimák

2007. Kiszámlázás

Vörös sasok rakpart	Alekszandr Protpzanov rakpart
Textilesek sugárútja	Kanis Szatpajev sugárútja
Lenin sgt.	Függetlenség sgt.
Jermak utca	Zsakupbek utca
Központi tér	Köztársaság tér

